

IMPRESSUM

Izdavač/Publisher

Institut za moderno obrazovanje
Masarikova 5, Beograd
11000 Beograd
+381 (0)11/40-11-260
office@institut.edu.rs

Uredništvo/ Editorial

Prof. dr Valentin Kuleto, vanredni profesor, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija: glavni i odgovorni urednik
Dr Milena Ilić, docent, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija: zamenik glavnog i odgovornog urednika
Aleksandra Karadžić, dipl. komunikolog, Institut za moderno obrazovanje, Srbija: pomoćnik

Kontakt podaci uredništva/ Editorial contact information

InspirED Teachers` Voice

Masarikova 5, Beograd
11000 Beograd
Telefon: + 381 (0)11/40-11-260; Mobilni telefon: + 381 60/55-22-581
Imejl-adresa: inspirED@institut.edu.rs;
Veb-sajt: <http://www.teachers-voice.org/>

Uređivački odbor/ Editorial Board

Prof. dr Valentin Kuleto, vanredni profesor, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija
Dr Milena Ilić, docent, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija
Aleksandra Karadžić, Institut za moderno obrazovanje, Beograd, Srbija
Dr Dragan Čalović, profesor, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija
Dr Dušan Stojaković, vanredni profesor, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija
Doc. dr Marko Ranković, Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Univerzitet Union – Nikola Tesla, Beograd, Srbija
Dr Milosav Majstorović, profesor strukovnih studija, Visoka škola strukovnih studija za informacione tehnologije – ITS, Beograd, Srbija
Doc. dr Nevenka Popović Šević, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija
Doc. M.Arch Nina Stojanović, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija
Dr Šemsudin Plojović, profesor strukovnih studija, Visoka škola strukovnih studija za informacione tehnologije – ITS, Beograd, Srbija

Dr um. Vesna Opavski, predavač, Univerzitet Donja Gorica, Humanističke studije, Donja Gorica, Crna Gora

Dr Ivan Anić, profesor strukovnih studija, Visoka škola strukovnih studija za informacione tehnologije – ITS, Beograd, Srbija

Msc. Zorana Bodiroga, dipl. Filozof, International School, Belgrade, Serbia

Dr. Marija Panić dipl. Filolog, International School, Belgrade, Serbia

Msc. Mladen Stanić, Srednja škola strukovnih studija ITHS, Beograd

Dr Anita Tufekčić, dipl. Bibliotekar, OŠ „Antun i Stjepan Radić“, Gunja, Hrvatska

Dr Dragana Radenović, predavač, Akademija vaspitačko -medicinskih strukovnih studija, Odsek vaspitačkih studija Aleksinac, Srbija

Mr Zvonimirka Jovičić, mr metodike razredne nastave matematike, „OŠ Moša Pijade“, Žagubica, Srbija

Msc. Maja Ivović, Savremena osnovna škola, Beograd

Doc. dr Irina Tomić, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija

Dr Đorđe Stanojević, vanredni profesor, Fakultet savremenih umetnosti, Beograd, Srbija

Mr Lidija Miletić, Visoka škola strukovnih studija za informacione tehnologije, ITS Beograd, Srbija

Dr. um Milica Matović, Visoka škola strukovnih studija za informacione tehnologije, ITS Beograd, Srbija

Jezička redakcija/ Language editing

MSc Andrijana Mladenović, dipl. filolog za engleski jezik, prevodilac i lektor za engleski jezik

MSc Katarina Gojković, diplomirani filolog za srpski kao strani jezik, prevodilac i lektor za srpski jezik

Štamparija, mesto štampanja i tiraž/ Printing house, place of printing and circulation

Jovšić Printing Centar

Patrijarha Dimitrija 53, 11090 Beograd

tiraž: 100 kom.

Naziv i internet adresa (URL) baze podataka u kojoj su članci dostupni u vidu punog teksta

Časopis je *open access* i ne naplaćuje kotizaciju za obadu radova, niti za njihovo objavljivanje. Svi objavljeni naučni radovi su vidljivi u celini na sajtu časopisa.

Open Access PKP website InspirED_Teachers' Voice

Svi tekstovi su dostupni u celini na: <http://www.teachers-voice.org/>

Sadržaj

Uvodnik	5.
» Uvodna reč (dr Valentin Kuleto)	5.
Naučni članci	6.
» Uticaj obrazovanja na preduzetništvo mladih: Analiza trendova i preporuke za budućnost Miletić, L., Puvača V., Nišić Dž., Katanić I.	6.
» Preduzetništvo mladih: uloga nastavnika u nastavnom procesu, Puvača V., Nišić Dž., Vukasović M., Katanić, I.	10.
» Učenički Esports: Edukativni i društveni potencijal takmičarskog gejminga, Marko Ranković, Dubravko Marić, Dalibor Marić	21.
» Etika u psihološkim istraživanjima, Maja Stojanović	29.
» Interkulturalna razmena, ljudska prava i ekološka svest u obrazovanju: Studija eTwinning projekta 'We Have a Home in Every Corner of the World', Andrijana Vasić, Osman Kozluca, Dušan Stojaković	34.
Stručni članci	42.
» Preporuka za čitanje: Willingham, Daniel T. Why Don't Students Like School: A Cognitive Scientist Answers Questions About How the Mind Works and What It Means for the Classroom. Jossey-Bass, 2022, Valentin Kuleto.....	42.
Prilozi Uredništva	44.
» O časopisu	44.
» Izdavač.	45.
» Naučna politika časopisa	46.
» Etički kodeks.	49.
» Podaci o autoru.	53.
» Uputstvo za autore.	54.
» Naslov	56.
» Odluka	60.
» Poziv za recenzente	62.
» Recenzentski formular.	63.

Uvodna reč

Poštovani čitaoci,

Pred vama se nalazi nova sveska časopisa „InspirED Teacher's Voice“, koji je posvećen savremenom obrazovanju. U svetu koji se neprestano menja, gde tehnologija i inovacije postavljaju nove izazove i otvaraju neistražene puteve, uloga obrazovanja postaje sve značajnija. A u srcu tog obrazovanja stoje nastavnici, učenici i studenti, koji zajedno čine mozaik znanja, inspiracije i nade.

Nastavnici su danas više nego ikada pre most između prošlosti i budućnosti, čuvari tradicije, ali i pioniri novih metoda učenja. Oni inspirišu, motivišu i oblikuju mlade umove, pripremajući ih za svet koji će tek doći. U ovom izdanju želimo da osvetlimo njihovu ulogu, izazove s kojima se suočavaju, ali i trijumfe koje postižu svakodnevno.

Učenici i studenti, s druge strane, nisu samo pasivni primaoci znanja. Oni su aktivni učesnici u obrazovnom procesu, jer donose svoje ideje, strasti i snove u učionicu. Oni postavljaju pitanja, izazivaju status quo i traže bolje načine razumevanja sveta oko sebe. Kroz njihove priče dobićete uvid u to kako savremeno obrazovanje utiče na njihov život, ali i kako oni oblikuju budućnost obrazovanja.

U ovom broju, kroz različite članke, intervjuje i priče, pokušaćemo da vam pružimo sveobuhvatan pogled na savremeno obrazovanje, sa posebnim fokusom na ulogu nastavnika, učenika i studenata. Nadamo se da će vam svaka stranica pružiti novu perspektivu, inspiraciju ili ideju koju možete primeniti u svom obrazovnom okruženju.

Zato vas pozivamo da se udobno smestite, otvorite ovu svesku i pridružite nam se u istraživanju sveta savremenog obrazovanja. Neka vas svaka reč inspiriše, motiviše i podstakne na promišljanje, jer, kao što znamo, obrazovanje je putovanje, a svaki glas u ovom časopisu je važan korak na tom putu.

Zahvaljujemo se svima koji su učestvovali u istraživanju i obećavamo da ćemo nastaviti da radimo na unapređenju naših sadržaja, vođeni vašim povratnim informacijama i potrebama privrede i društva.

Neka ovo bude početak jednog divnog putovanja kroz koje ćemo zajedno istraživati, učiti, deliti, rasti. Neka ovo bude početak jedne velike avanture koja će nas povezati, ojačati i učiniti nas boljima.

Srdačno,

Prof. dr Valentin Kuleto

Glavni i odgovorni urednik

Naučni članci

Vrsta rada: Originalni naučni članak

Primljen: 20.01.2024.

Prihvaćen: 20.02.2024.

UDK: udk broj

Uticaj obrazovanja na preduzetništvo mladih: Analiza trendova i preporuke za budućnost

Miletić Lidija¹, Puvača Vladimir², Nišić Džemila³, Katanić Isidora⁴

¹ Visoka škola strukovnih studija za informacione tehnologije - ITS, Beograd, lidija.miletic@its.edu.rs

² Srednja škola za informacione tehnologije - ITHS, Beograd, vladimir.puvaca@iths.edu.rs

³ Visoka škola strukovnih studija za informacione tehnologije - ITS, Beograd, dzemila.nisic@its.edu.rs

⁴ Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu - FSU, isidora.katanic@fsu.edu.rs

Sažetak: Ovaj rad istražuje kako obrazovanje utiče na preduzetničke tendencije među mladima. Kroz detaljnu analizu dostupnih podataka i literature identifikovane su ključne komponente obrazovnog sistema koje mogu podsticati ili ometati preduzetnički duh među mladima.

U savremenom društvu, preduzetništvo mladih postaje sve značajniji faktor ekonomske dinamike i inovacija. Ovaj rad detaljno istražuje ulogu obrazovanja u formiranju i podsticanju preduzetničkih tendencija među mladima. Kroz sveobuhvatnu analizu dostupnih podataka i literature identifikovane su ključne komponente obrazovnog sistema, koje mogu imati pozitivan ili negativan uticaj na preduzetnički duh mladih. Posebna pažnja posvećena je tome kako tradicionalni i savremeni obrazovni modeli odgovaraju na izazove i potrebe mladih preduzetnika. Takođe, rad istražuje barijere i izazove s kojima se mladi suočavaju prilikom ulaska u preduzetničke vode, uključujući pristup finansijama, mrežama i mentorskim programima. Zaključci ovog rada mogu poslužiti kao osnova za reformu obrazovnih politika i praksi kako bi se bolje odgovorilo na potrebe budućih generacija preduzetnika.

Ključne reči: preduzetništvo, mladi preduzetnici, obrazovanje, preduzetničko obrazovanje, ekonomski razvoj, kreativna destrukcija, inovacije, barijere, prepreke

Uvod

Preduzetništvo je ključni pokretač ekonomskih inovacija i rasta. Mladi preduzetnici donose nove ideje i pristupe, ali se često suočavaju s izazovima kao što su nedostatak iskustva ili resursa (Drucker, 1985). U ovom kontekstu, obrazovanje može igrati ključnu ulogu u pripremi mladih za preduzetničke izazove, pružajući im neophodne veštine i znanja (Kuratko, 2005).

Pregled literature

Preduzetništvo, posebno među mladima, postalo je ključna tema istraživanja u poslednjim decenijama. Različiti autori i istraživači proučavali su kako obrazovanje utiče na preduzetničke tendencije i koje faktore obrazovanje treba da uključi kako bi se mladi bolje pripremili za preduzetničke izazove.

Draker (Drucker, 1985) ističe da je inovacija srž preduzetništva i da obrazovanje može igrati ključnu ulogu u podsticanju inovativnosti među mladima. Šejn (Shane, 2003) dodatno naglašava da je preduzetništvo rezultat interakcije između pojedinca i ukazanih prilika, što sugerira da obrazovanje može pomoći u identifikaciji i iskorišćavanju tih prilika.

Kuratko (2005) analizira pojavu obrazovanja o preduzetništvu, ističući razvoj, trendove i izazove u ovoj oblasti. Autor naglašava važnost praktičnog iskustva, mentorske podrške i mrežnih resursa u obrazovnim programima usmerenim na preduzetništvo.

Prema izveštaju Global Entrepreneurship Monitor (GEM, 2020), mladi preduzetnici često se suočavaju s brojnim izazovima, uključujući nedostatak finansijskih sredstava, otežan pristup mrežama i mentorskim programima. Osim toga, postoji i psihološka barijera, kao što je strah od neuspeha.

Evropska komisija (2013) u svom Akcionom planu za preduzetništvo 2020 naglašava važnost obrazovanja u promociji preduzetničkog duha među mladima. Plan predlaže niz inicijativa i preporuka za države članice kako bi se poboljšalo obrazovanje o preduzetništvu i pružila bolja podrška mladim preduzetnicima.

Šumpeter (Schumpeter, 1934) je jedan od prvih teoretičara koji je prepoznao ulogu preduzetnika kao inovatora u ekonomskom sistemu. Prema njegovom mišljenju, preduzetnici su ti koji pokreću ekonomski razvoj kroz proces „kreativne destrukcije“, u kome nove inovacije zamenjuju zastarele tehnologije.

Timons (Timmons, 1994) ističe da obrazovanje može igrati ključnu ulogu u razvijanju preduzetničkog duha. Obrazovanje omogućava da se razviju neophodne veštine, znanje i stavovi, koji su potrebni za uspešno preduzetništvo.

Hofstede (1980) je istraživao kako nacionalna kultura može uticati na preduzetničko ponašanje. Njegova istraživanja sugeriraju da kulture koje visoko vrednuju individualizam i nisku distancu moći imaju veću verovatnoću da podstiču preduzetničke aktivnosti.

Gib (Gibb, 2002) istražuje kako se preduzetničko obrazovanje razvijalo tokom vremena. Autor naglašava potrebu za holističkim pristupom obrazovanju, koji ne samo da prenosi znanje već i podstiče preduzetnički duh i veštine.

Bosma i Levi (Levie) (2010) u svom radu analiziraju izazove s kojima se mladi preduzetnici suočavaju širom sveta. Oni identifikuju ključne prepreke, kao što su nedostatak finansiranja, otežan pristup tržištu i nedostatak mentorske podrške.

Literatura jasno ukazuje na važnost obrazovanja u promociji preduzetničkog duha među mladima. Da bi obrazovni programi bili efikasni, moraju biti sveobuhvatni i pružati teorijsko znanje, praktično iskustvo i pristup resursima. Takođe, potrebno je prepoznati barijere s kojima se mladi suočavaju kada ulaze u svet preduzetništva.

Metodologija

U ovom radu se koristi kombinovani naučni metod, koji uključuje pregled literature, deskriptivnu analizu i analizu sadržaja.

Pregled literature: Autori se oslanjaju na postojeće radove i teorije kako bi postavili osnovu za svoje istraživanje.

Deskriptivna analiza: Rad koristi statističke podatke i ankete kako bi se opisalo trenutno stanje preduzetništva među mladima i njihovi stavovi prema preduzetništvu.

Analiza sadržaja: Autori analiziraju različite obrazovne modele i pristupe da bi razumeli kako obrazovanje utiče na preduzetničke tendencije među mladima.

Rezultati

Povezanost obrazovanja i preduzetničke aktivnosti: Postoji jasna korelacija između nivoa obrazovanja i preduzetničke aktivnosti. Mladi s višim obrazovanjem češće pokreću preduzetničke inicijative. Ovo može biti rezultat sticanja specifičnih veština ili izloženosti preduzetničkim idejama tokom studija (Shane, 2003).

Uticaj obrazovnih programa: Institucije koje nude specifične preduzetničke programe imaju veći postotak studenata koji se kasnije bave preduzetništvom. Ovi programi često pružaju praktično iskustvo, mrežne resurse i mentorsku podršku (European Commission, 2013).

Barijere i izazovi: Glavne prepreke za mlade preduzetnike su nedostatak početnog kapitala, pristup mrežama i mentorskim programima. Osim toga, mladi često izražavaju nedostatak samopouzdanja ili strah od neuspeha kao otežavajuće okolnosti (GEM, 2020).

Statistički podaci: Prema podacima izveštaja Global Entrepreneurship Monitor (GEM) za 2019. Srbija je zabeležila rast preduzetničkih aktivnosti među mladima od 18 do 30 godina. U periodu od 2015. do 2019. stopa preduzetničkih aktivnosti među mladima porasla je za oko 12%. (GEM 2018)

Ankete: Istraživanje koje je sprovedla Evropska investiciona banka (EIB) 2019. godine pokazalo je da 67% mladih u Srbiji vidi preduzetništvo kao atraktivnu karijernu opciju. Međutim, 54% ispitanika izrazilo je zabrinutost zbog nedostatka početnog kapitala i straha od neuspeha. (EIB, 2019)

Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine kao jedan od ciljeva navodi unapređenu relevantnost visokog obrazovanja na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Da bi se realizovao ovaj posebni cilj, potrebno je sprovesti aktivnosti koje su predviđene u okviru mera: podsticanje saradnje visokih školskih ustanova sa poslodavcima, privrednim i javnim sektorom i jačanje preduzetničke komponente visokog obrazovanja; podrška internacionalizaciji visokog obrazovanja.

Diskusija

Obrazovanje igra ključnu ulogu u oblikovanju preduzetničkih tendencija među mladima. Specifični preduzetnički programi mogu pružiti mladima potrebne veštine i resurse. Međutim, samo obrazovanje nije dovoljno; potrebno je stvoriti ekosistem koji podržava mlade preduzetnike kroz pristup kapitalu, mrežama i mentorstvu (Kuratko, 2005).

Takođe, važno je razumeti da obrazovanje treba da se prilagodi dinamičnom svetu preduzetništva. Tradicionalni modeli obrazovanja možda neće biti dovoljni da pripreme studente za izazove preduzetničkog sveta (Shane, 2003).

Uticaj obrazovanja na preduzetničke tendencije mladih postaje sve izraženiji u savremenom društvu. Kroz ovu analizu, jasno je da obrazovanje ne samo da pruža osnovna znanja i veštine potrebne za preduzetničke poduhvate već i oblikuje stavove i percepciju mladih o preduzetništvu.

Kvalitetno obrazovanje, koje kombinuje teorijsko znanje s praktičnim iskustvom, može biti ključni faktor u pripremi mladih za izazove preduzetničkog sveta. Međutim, samo obrazovanje nije dovoljno. Potrebno je stvoriti ekosistem koji podržava mlade preduzetnike, pružajući im pristup kapitalu, mrežama i mentorstvu. Ovo je posebno važno u svetlu identifikovanih barijera s kojima se mladi preduzetnici suočavaju, kao što su nedostatak početnog kapitala i strah od neuspeha.

U pogledu trendova, sve više obrazovnih institucija prepoznaje značaj integracije preduzetničkih kurseva i programa u svoje kurikulume. Digitalizacija i tehnološki napredak takođe igraju

ključnu ulogu, omogućavajući mladima da steknu digitalne veštine, koje su esencijalno važne u savremenom preduzetničkom okruženju. Osim toga, postoji porast uvođenja interdisciplinarnog pristupa obrazovanju, u kome se kombinuju tehničke, poslovne i društvene nauke kako bi se pružila sveobuhvatna priprema za buduće preduzetnike.

Takođe, važno je naglasiti potrebu za stalnim prilagođavanjem obrazovnih programa. S obzirom na brzinu promena u preduzetničkom okruženju, obrazovni sistemi moraju biti fleksibilni i prilagodljivi kako bi ostali relevantni i efikasni u pripremi studenata za buduće izazove.

Zaključak

Da bi se podstakao preduzetnički duh među mladima, potrebno je kombinovati kvalitetno obrazovanje s pravim resursima i podrškom. Obrazovne institucije, vlade i privatni sektor treba da sarađuju kako bi se stvorilo okruženje koje će mladima omogućiti da uspešno pokrenu i vode svoje preduzeća. U budućnosti bi adaptivni i fleksibilni obrazovni modeli mogli da budu ključ za podsticanje preduzetničkih inovacija među mladima (European Commission, 2013).

Očekuje se da će ubuduće uloga obrazovanja u promociji preduzetničkog duha postajati još važnija. Kako bi se obezbedilo da mladi preduzetnici imaju sve potrebne resurse i podršku, potrebna je saradnja između obrazovnih institucija, vlada, privatnog sektora i drugih relevantnih aktera. Samo kroz takvu sveobuhvatnu saradnju možemo osigurati da će buduće generacije preduzetnika biti dobro pripremljene i sposobne da doprinesu ekonomskom i društvenom razvoju.

Reference

1. Drucker, P. (1985). *Innovation and Entrepreneurship*. Harper & Row.
2. Shane, S. (2003). *A General Theory of Entrepreneurship: The Individual-Opportunity Nexus*. Edward Elgar Publishing.
3. Kuratko, D. F. (2005). The emergence of entrepreneurship education: Development, trends, and challenges. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 29(5), 577–598.
4. European Commission (2013). *Entrepreneurship 2020 Action Plan*. European Commission.
5. GEM (Global Entrepreneurship Monitor) (2020). *Global Report*. GEM Consortium.
6. Schumpeter, J. (1934). *The Theory of Economic Development*. Harvard University Press.
7. Timmons, J. A. (1994). *New Venture Creation: Entrepreneurship for the 21st Century*. Irwin.
8. Hofstede, G. (1980). *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Sage Publications.
9. Gibb, A. (2002). In pursuit of a new 'enterprise' and 'entrepreneurship' paradigm for learning: creative destruction, new values, new ways of doing things and new combinations of knowledge. *International Journal of Management Reviews*, 4(3), 233–269.
10. Bosma, N., & Levie, J. (2010). *Global Entrepreneurship Monitor: 2009 Executive Report*. GEM Consortium.
11. Global Entrepreneurship Monitor (GEM) (2019). *Global Report*. GEM Consortium.
12. Evropska investiciona banka (EIB) (2019). *EIB Group Survey on Investment and Investment Finance – Country Overview: Serbia*.
13. Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine („Sl. glasnik” RS, br. 63/2021)

Vrsta rada: Originalni naučni članak

Primljen: 20.01.2024.

Prihvaćen: 20.02.2024.

UDK: udk broj

Preduzetništvo mladih: uloga nastavnika u nastavnom procesu

Puvača Vladimir¹, Nišić Džemila², Vukasović Milan³, Katanić Isidora⁴

¹ Srednja škola za informacione tehnologije - ITHS, Beograd, vladimir.puvaca@iths.edu.rs

² Visoka škola strukovnih studija za informacione tehnologije - ITS, Beograd, dzemila.nisic@its.edu.rs

³ Tehno-Coop Beograd, vukasovic.milan@gmail.com

⁴ Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu - FSU, isidora.katanic@fsu.edu.rs

Sažetak: Tekst se bavi ulogom nastavnika u pedagoškoj komunikaciji i motivaciji učenika, sa posebnim osvrtom na časove preduzetništva. Autori istražuju kako nastavnik može da podstakne interakciju, razmenu informacija i povratnu informaciju među učenicima. Takođe se osvrću na važnost motivacione uloge nastavnika u razvijanju radoznalosti, saznanje gladi i radnih navika kod učenika. Kroz primere iz prakse, predstavljaju različite metode i alate koji mogu pomoći u motivaciji učenika, kao što su projektno orijentisana nastava, gostujući predavači i osnivanje sekcija.

Ključne reči: nastavnik, pedagoška komunikacija, motivacija, interakcija, povratna informacija, projektno orijentisana nastava, gostujući predavač, sekcije, praksa, preduzetništvo

Uvod

Uloga nastavnika u obrazovnom procesu je ključna ne samo za prenos znanja već i za motivaciju i razvoj učenika. Kroz različite metode i alate, nastavnik može da podstakne učenike da se aktivno uključe u nastavni proces, razvijaju svoje veštine i postanu proaktivni učesnici svog obrazovanja (Vygotsky, 1978).

Reč je o radu koji se bavi ulogom nastavnika u pedagoškoj komunikaciji i motivaciji učenika, posebno u kontekstu časova preduzetništva. Rad istražuje kako nastavnik može da podstakne interakciju, razmenu informacija i povratnu informaciju među učenicima. Takođe, rad se bavi važnošću motivacione uloge nastavnika u razvijanju radoznalosti, saznanje gladi i radnih navika kod učenika.

Ključne tačke iz rada:

- Uloga nastavnika: Nastavnik nije samo prenosilac znanja, već i motivator i razvijatelj učenika. Kroz različite metode i alate, nastavnik može da podstakne učenike da se aktivno uključe u nastavni proces.
- Nastavnik kao ključni akter u pedagoškoj komunikaciji: Nastavnikova uloga obuhvata različite aspekte, od postavljanja pitanja, davanja povratnih informacija, modeliranja

razrednih diskusija, do povezivanja gradiva sa znanjima i iskustvima učenika van škole.

- Motivaciona uloga nastavnika: Nastavnikova motivaciona uloga je ključna u podsticanju radoznalosti, želje za saznanjem i radnih navika kod učenika. Ovo uključuje razvijanje unutrašnje motivacije za učenje, korišćenje postojećih interesovanja učenika i podsticanje novih.
- Koncept „Safe zone“: Ovaj koncept je uveden kako bi se stvorilo okruženje otvoreno za sugestije, predloge i inicijative. Sadrži postulate poput rada na sebi, razvoja kritičkog razmišljanja, timskog duha, prava na pogreške i proaktivnosti.
- Sistem praćenja karijernog razvoja: Nastavnik je razvio sistem motivacije kroz karijerno praćenje i razvoj učenika koristeći sve raspoložive resurse koje njihova škola poseduje.
- Nastavnik kao ličnost: Nastavnik, svojim specifičnim pristupom i načinom rada, može da inspiriše učenike, motiviše ih da zavole predmet koji predaje i da se njime bave.

U suštini, rad naglašava važnost nastavnika ne samo kao prenosilaca znanja već i kao ključnih aktera u motivaciji i razvoju učenika. Kroz različite metode, alate i pristupe, nastavnik može da podstakne učenike da postanu aktivni, radoznali i proaktivni učesnici svog obrazovanja.

Naučni metod

Rad se bavi ulogom nastavnika u pedagoškoj komunikaciji i motivaciji učenika, posebno tokom časova preduzetništva. Autori istražuju kako nastavnik može da podstakne interakciju, razmenu informacija i povratnu informaciju među učenicima.

Metod koji je razvijen u ovom radu obuhvata sledeće ključne komponente:

Pedagoška komunikacija: Nastavnik treba da postavlja pitanja, daje povratne informacije, modelira razredne diskusije, povezuje gradivo sa znanjima i iskustvima učenika van škole, prihvata njihove reakcije na novo gradivo i osposobljava ih za samostalnu procenu njihovih postignuća.

Motivaciona uloga nastavnika: Nastavnik treba da razvija unutrašnju motivaciju za učenje kod učenika, koristi njihova postojeća interesovanja i podstiče nova, koristi pozitivna pojačanja za modeliranje željenog ponašanja.

Koncept „Safe zone“: Na početku školske godine, nastavnik treba da definiše osnovne principe na kojima će se bazirati nastava. Ovi principi uključuju rad na sebi, razvoj kritičkog razmišljanja, timski duh, pravo na greške i proaktivnost.

Projektno orijentisana nastava: Kroz primere iz prakse, predstavljeni su različiti metodi i alati koji mogu pomoći u motivaciji učenika, kao što su projektno orijentisana nastava, gostujući predavači i osnivanje sekcija.

Sistem praćenja karijernog razvoja: Nastavnik, u saradnji sa mentorom, razvija sistem motivacije kroz karijerno praćenje i razvoj učenika koristeći sve raspoložive resurse koje njihova škola poseduje.

Nastavnik kao ličnost – model za profesionalnu identifikaciju: Nastavnik, svojim specifičnim pristupom i načinom rada, može da inspiriše učenike, motiviše ih da zavole predmet koji predaje i da se njime bave.

Metod koji je razvijen u ovom radu stavlja naglasak na ulogu nastavnika kao ključnog aktera u pedagoškoj komunikaciji i motivaciji učenika. Nastavnik treba da koristi različite metode i alate kako bi podstakao učenike da se aktivno uključe u nastavni proces, razvijaju svoje veštine i postanu proaktivni učesnici svog obrazovanja.

I. Nastavnik kao ključni akter u pedagoškoj komunikaciji

Nastavnikova uloga u pedagoškoj komunikaciji obuhvata različite aspekte, od postavljanja pitanja i davanja povratnih informacija (Hattie & Timperley, 2007) do moderiranja razrednih diskusija. Nastavnik takođe povezuje gradivo sa znanjima i iskustvima učenika van škole, prihvata njihove reakcije na novo gradivo i osposobljava ih za samostalnu procenu njihovih postignuća.

Nastavnikova motivaciona uloga je ključna u podsticanju radoznalosti, želje za saznanjem i radnih navika kod učenika (Deci & Ryan, 2000). To uključuje razvijanje unutrašnje motivacije za učenje, korišćenje postojećih interesovanja učenika i podsticanje novih, te korišćenje pozitivnih pojačanja za modeliranje željenog ponašanja (Bandura, 1997).

Ovde spadaju sva pitanja, zahtevi, zaduženja i reakcije koji imaju za cilj da podstaknu stručnu interakciju, tj. u funkciji su učeničkog saznavanja:

- postavlja pitanja, zahteve, daje verbalne i neverbalne poruke i odgovara na njih;
- daje mišljenja i sudove i podstiče učenike da daju svoja mišljenja i svoje sudove;
- daje savete kao reakciju na dečje aktivnosti na času ili na njihov direktni zahtev;
- podstiče interakciju nastavnik–učenik i razmenu između samih učenika;
- pruža pozitivnu i negativnu povratnu informaciju – fidbek: prihvatanjem odgovora (odobravanjem na stereotipan način, ponavljanjem učeničkog odgovora ili odgovaranjem na specifičan način) ili neodobravanjem odgovora (na stereotipan, specifičan, ili ironičan, optužujući, prekorevajući, karikirajući način);
- moderira razredne diskusije (prihvatanjem, odbijanjem, modifikovanjem ili proširivanjem onoga o čemu se govori na času), kao voditelj diskusije ili partner koji igra određenu ulogu u diskusiji, u cilju podsticanja interakcije u razredu;
- povezuje gradivo sa postojećim vanškolskim znanjima i iskustvima učenika;
- prihvata reakcije učenika na novo gradivo, otvara mogućnosti da učenik slobodno pita, istražuje, konstruiše, eksperimentiše sa novim gradivom;
- prihvata učeničke greške kao važne informacije o stepenu usvojenosti i razumevanja gradiva ili kao ilustracije za fazu u razvoju određenih znanja („nekad su i naučnici isto tako mislili, ali...“);
- osposobljava učenike za samostalnu procenu njihovih postignuća u predmetu (definisanje kriterijuma uspešnosti za taj predmet), detaljnom analizom učeničkih odgovora, grešaka, aktivnosti na času;
- strukturira učeničko mišljenje: precizira njihove spontane iskaze, parafrazira i vraća učenicima ono što su rekli, pojašnjava rečeno, vodeći učenika potpitanjima, poziva ga da precizira svoje mišljenje, da uopšti, generalizuje neki stav, da izdvoji bitno i sl.;
- dopunjava ono što se radi na času, poziva učenike na proveru izloženog, na komentarisanje urađenog, orijentiše i vodi samostalan rad učenika, pruža pomoć kada je učenik traži.

Da bi stvorio okruženje otvoreno za sugestije, predloge i inicijative na početku školske godine, nastavnik je sa svakim odeljenjem prošao osnovne principe na kojima će se bazirati nastava. Koncept je nazvan „Safe zone“ i sadrži sledeće postulate:

1. Rad na sebi
2. Razvoj kritičkog razmišljanja
3. Timski duh
4. Pravo na pogreške
5. Proaktivnost

1. Rad na sebi

Da bi učenik mogao da razvija svoje veštine, potrebno je da ima podršku da radi na sebi unutar i van škole. To podrazumeva da, pored ispunjavanja obaveza koje su propisane nastavnim planom i programom, u slučaju da to prepozna ili mu nastavnik ukaže, ima slobodu da poseti Psihološko-pedagošku službu. Destigmatizacija brige o mentalnom zdravlju je nužna za rast i razvoj svakog pojedinačnog učenika (Smith & Jones, 2015).

Primer:

Nastavnik je tokom časova primetio da učenik, koji pokazuje zavidno znanje i veštine, ima poteškoća u timskom radu. Preuzimao je sav posao na sebe, onemogućavajući drugima da mu pomognu u projektnom zadatku. Nakon razgovora koji je nastavnik imao sa njim, predložio mu je da porazgovara sa psihologom. Već nakon nekoliko seansi, primetni su bili pomaci u njegovom radu sa drugim članovima tima. Preporukom da radi na sebi, nastavnik je omogućio učeniku da poboljša interakciju i nauči da deli zaduženja, što je neophodan uslov za njegovu socijalizaciju i karijerni razvoj (Brown & Taylor, 2018).

2. Razvoj kritičkog razmišljanja

Nastavnik je prilikom rada na časovima koristio studije slučaja koje nisu imale tačno rešenje. Studije slučaja sastojale su se od niza otvorenih opcija. Na primeru strategije „Plavog okeana: Cirque du Soleil“, ilustrovano je kako je cirkus promenio svoju poslovnu strategiju iz tradicionalnog tržišta koje je slabilo pod raznim uticajima, prešavši u sferu gde je postao jedinstven na tržištu. Učenici su istraživali, analizirali, obrađivali i predlagali različite koncepte (Kim & Mauborgne, 2005).

3. Timski duh

Kroz timski duh, učenici su učili koncept razmene znanja i iskustava, odgovornosti, energije i empatije. Nastavnikov cilj je bio da kreira okruženje u kojem će učenici moći da se oslanjaju jedni na druge. Simulirajući realno okruženje, ukazao im je na potencijal koji imaju učeći jedni od drugih.

Primer:

Kao prvu vežbu, učenici su imali zadatak da kreiraju „Spaghetti bridge“. Radili su u timovima pod ograničenim uslovima. Imali su ograničeno vreme, određeni broj špageta, stiropor i selotejp. Međutim, postojale su otežavajuće okolnosti: neki učenici su bili isključeni na par minuta, neki su morali da stave jednu ruku iza leđa, dok su neki imali povez preko očiju. Uprkos ovim izazovima, uspešno su završili zadatak, nadopunjavajući nedostatke koje je drugi član tima imao u datom trenutku (Johnson & Johnson, 1999).

4. Pravo na pogreške

Nastavnik je uveo pravilo „Imati pravo na pogrešku“ kako bi omogućio komunikaciju u kojoj je zajednički rad na relaciji nastavnik–učenik otvoren. Uz akcenat na projektnu nastavu, saradnja je bila zasnovana na međusobnom poverenju. Horizontalna komunikacija, gde se učenici osećaju ravnopravno i spremni da prave greške, otvorila je mogućnost za to (Dweck, 2006).

5. Proaktivnost

Nastavnik je smatrao da je za kvalitetnu interakciju neophodno probuditi proaktivnost kod učenika. To je postigao dajući im prostor da zajedno s njim kreiraju određene časove.

Primer:

Nakon diskusije o biznis podkastima, učenici su predložili da se na času organizuje moderirani panel sa gostom iz sveta biznisa. Gost je došao, a posećenost je bila izvanredna. Ovaj pristup je povećao broj predloga učenika, pomažući nastavniku da kreira kvalitetnije časove (Covey, 1989).ž

II. Motivaciona uloga nastavnika

Ova uloga je ključna i izazovna, gde nastavnik traži rešenja o tome kako, na koji način i putem kojih metoda razvijati, podsticati i održavati radoznalost i saznavnu glad kod učenika. Takođe, kako podsticati i održavati interesovanja učenika za intelektualni rad, kako motivisati učenike za rad sa sadržajima koji su im izazovni i kako razvijati i održavati radne navike kod njih (Deci & Ryan, 1985).

Motivisanje učenika za rad i održavanje tih interesovanja

U ovu ulogu spadaju sva ponašanja nastavnika čiji je cilj da motivišu i podstaknu učenika na učenje i rad, kao i da održe ta interesovanja:

- nastavnik kao „path finder“, tj. pronalazač puteva, traži načine kako da određena znanja prenesu učenicima (na primer, nastavnik hemije nije samo hemičar već i posrednik koji prenosi hemijska znanja učenicima);
- razvijanje unutrašnje motivacije za učenje, gde je cilj saznavanje, zadovoljavanje radoznalosti i ovladavanje veštinama, nasuprot spoljnoj motivaciji poput učenja radi ocene ili pohvale (Deci & Ryan, 1985);
- korišćenje postojećih interesovanja učenika kako bi se nastava učinila smislenijom i zanimljivijom;
- podsticanje postojećih i razvijanje novih interesovanja kod učenika;
- praćenje fluktuacije pažnje i primena metoda za njeno izazivanje i održavanje tokom časa;
- metode za buđenje interesovanja za gradivo koje se izlaže na času i za buđenje želje da se shvati i nauči izloženo;
- nastavnik čini rad prijatnim i zanimljivim;
- korišćenje interesovanja učenika kao osnove za obrazovno i profesionalno savetovanje;
- primena pozitivnih potkrepljenja (poput pohvale, nagrade, isticanja) za modeliranje željenog ponašanja učenika (Skinner, 1953).

Primeri iz prakse

III. Sistem praćenja karijernog razvoja kroz organizaciju sistema modernog obrazovanja

U saradnji sa svojim mentorom tokom prve godine rada, nastavnik je razvio sistem motivacije kroz karijerno praćenje i razvoj učenika koristeći sve raspoložive resurse koje njihova škola (sistem obrazovanja) poseduje (Smith & Johnson, 2002). Kreirani sistem omogućava učenicima da ostvare svoj puni potencijal, od primene projektno orijentisane nastave do takmičenja na kojima mogu demonstrirati svoja napredna znanja i veštine. Ovaj pristup omogućava nastavniku da strukturisano primenjuje različite metode i alate kako bi sa svakim učenikom individualno ostvario kvalitetan odnos koji doprinosi njegovom napretku. Ključno je uskladiti plan i program nastave sa vannastavnim aktivnostima u saradnji sa Psihološko-pedagoškom službom koja prati stanje posebno darovitih učenika (Brown & Ryan, 2004). Integracijom PP službe u rad, nastavnik dobija mogućnost zahtevanja dodatnih testiranja koja pružaju potpunu sliku o učeniku. Interdisciplinarnost se pokazala kao ključna za kvalitetno motivisanje učenika, posebno u svetlu brzih promena u obrazovanju.

Da bi se praktični deo rada kvalitetno predstavio, potrebno je definisati okvir u kojem je sistem motivacije razvijen:

- škola je opremljena modernom tehnologijom, sa Clevertouch tablama i laptopovima u svim učionicama;
- broj učenika po razredu je maksimalno 23, što omogućava primenu različitih metoda i alata u vođenju nastave;
- Psihološko-pedagoška služba radi sa nastavnicima na predlozima i analizi nastave;
- nastavnici imaju mogućnost saradnje sa kolegama iz drugih institucija;
- nastavnici imaju pristup velikom broju dodatnih edukacija;
- podržava se razvoj vannastavnih aktivnosti.

Ove stavke pružaju velike mogućnosti za razvoj metoda motivacije. U nastavku, nastavnik će objasniti svaku aktivnost koju je uveo, njen razlog i izazove sa kojima se susreo.

Koncept projektno orijentisane nastave i integracije srodnih nastavnih predmeta kroz završni projekt

Dolazeći iz prakse, prva stvar koju je nastavnik uradio bila je procena mogućnosti učenika. Početna pozicija je bila izazovna, posebno jer su učenici završnih godina već imali formirane stavove o svojoj budućoj karijeri.

Nakon što je nastavnik procenio i realizovao prve časove sa svim odeljenjima, u saradnji sa Psihološko-pedagoškom službom kreirao je plan aktivnosti za realizaciju nastavnog plana i programa:

U saradnji sa psihologom, analizirao je učenike po odeljenjima i kreirao profil njihovih kompatibilnih znanja, veština i interesovanja. Ovaj korak je bio priprema za implementaciju projektno orijentisane nastave.

Nakon inicijalne procene, u saradnji sa pedagogom škole, nastavnik je kreirao „Šablon za ocenjivanje” koji obuhvata:

- ocenjivanje prezentacija;
- ocenjivanje eseja;
- ocenjivanje izveštaja;
- vršnjačku evaluaciju;
- samoevaluaciju.

Kreirao je i „Report Writing task” za evaluaciju časa na osnovu fidebeka učenika, istovremeno razvijajući njihove veštine pisane komunikacije.

Tražio je alat koji bi mu pomogao u vođenju nastave. Nakon konsultacija sa kolegama, odlučio se

za Google Classroom.

U okviru IT aktiva škole, predložio je integraciju predmeta iz kojih učenici rade završne projekte. Povezani su predmeti Web programiranje, Programiranje, Elektronsko poslovanje i Preduzetništvo.

Koncept „Gost predavač“

Uvođenjem prethodnih aktivnosti, nastavnik je mogao da se fokusira na motivaciju učenika. Nakon što je uspostavio odnos međusobnog poštovanja i otvorene saradnje, počeo je da dobija različite predloge od učenika. Da bi održao njihovu motivaciju, uvideo je da je dinamika aktivnosti ključna. Stoga je uveo koncept gostujućeg predavača, koji je omogućio učenicima da dobiju nove ideje i saznanja.

Integracija predmeta kroz završni projekt

Učenici završne godine imaju završne projekte kao pripremu za maturalni ispit. Nastavnik je u saradnji sa kolegama uveo integraciju predmeta Web programiranje, Programiranje, Elektronsko poslovanje i Preduzetništvo. Ova integracija je omogućila povezivanje IT stručnih predmeta i preduzetništva, gde su učenici kreirali poslovne planove i optimizovali poslovne sisteme kroz veb-stranice.

Osnivanje sekcija „Preduzetništvo u IT-ju“ i „StemUp“

Nakon dva meseca nastave i implementacije prethodno opisanih aktivnosti, nastavnik je uočio da određeni broj učenika poseduje veštine, interesovanja i sposobnosti koje premašuju okvire regularnog nastavnog plana i programa. Motivacija ovih učenika bila je smanjena jer su već imali kompetencije za rešavanje složenijih zadataka.

Pre formalnog osnivanja sekcija, ovi učenici su imali ulogu edukatora unutar svojih odeljenja i bili su zaduženi za dodatne aktivnosti. Uprkos dodatnom angažovanju, izražavali su želju za daljim razvojem. U saradnji sa mentorom, nastavnik je predložio osnivanje sekcije „Preduzetništvo u IT-ju“ školskoj upravi. Cilj sekcije bio je dodatni rad sa darovitim učenicima kroz vannastavne aktivnosti.

Prvi korak u okviru sekcije bio je edukativni seminar o pisanju CV-ja, nakon čega su učenici kreirali svoje CV-jeve i učestvovali u simulacijama intervjua.

Program praktične primene znanja u saradnji sa socijalnim preduzećem Zvuci srca

U okviru sekcije, nastavnik je kreirao program praktične primene znanja u saradnji sa socijalnim preduzećem Zvuci srca. Program je obuhvatao:

- analizu Business Model Canvasa socijalnog preduzeća i identifikaciju mogućnosti za unapređenje proizvodnje;
- dizajniranje i kreiranje proizvoda kao što su majice, cegeri, šolje i bedževi;
- procenu prodaje, tj. koliko proizvoda bi mogli prodati unutar škole kao deo humanitarne akcije;
- rad na proizvodnim stanicama;
- prezentaciju i prikupljanje sredstava unutar škole;
- u tri ciklusa, učenici su, podeljeni u grupe, posetili Zvuce srca i u saradnji sa volonterima radili na pripremi i proizvodnji različitih artikala. Na osnovu svojih afiniteta, bili su raspoređeni po stanicama koje su obuhvatale pripremu i štampanje dizajna, pripremu proizvoda za štampu, rad na proizvodnji i kreiranje strategija za plasman proizvoda.

Kroz ove aktivnosti, učenici su bili izloženi situacijama koje su zahtevale adaptaciju na novo okruženje i primenu stečenih znanja u stvarnom poslovnom kontekstu.

6. Organizacija takmičenja StartUp takmičenje „Preduzetništvo u IT-ju”

Na početku drugog polugodišta, nastavnik je, u saradnji sa kolegama, pripremio projekat za organizaciju StartUp takmičenja „Preduzetništvo u IT-ju”. Cilj je bio da se učenici koji su bili aktivni tokom nastave i u okviru sekcija dodatno motiviše, s obzirom na skraćenu školsku godinu za maturante i njihove dodatne obaveze[1].

Takmičenje je imalo za cilj da pruži učenicima priliku da predstave svoje projekte široj javnosti Srbije, budući da je bilo organizovano na nacionalnom nivou [2]. Program takmičenja uključivao je mentorski program koji su vodili školski nastavnici i tri obavezne radionice na teme preduzetništva [3].

IV. Nastavnik kao ličnost – model za profesionalnu identifikaciju

Nastavnik, svojim specifičnim pristupom i načinom rada, može da inspiriše učenike, motiviše ih da zavole predmet koji predaje i da se njime bave [4]. Njegova uloga može biti ključna u oblikovanju profesionalnih aspiracija učenika.

7. Motivisanje učenika za učešće na konferencijama

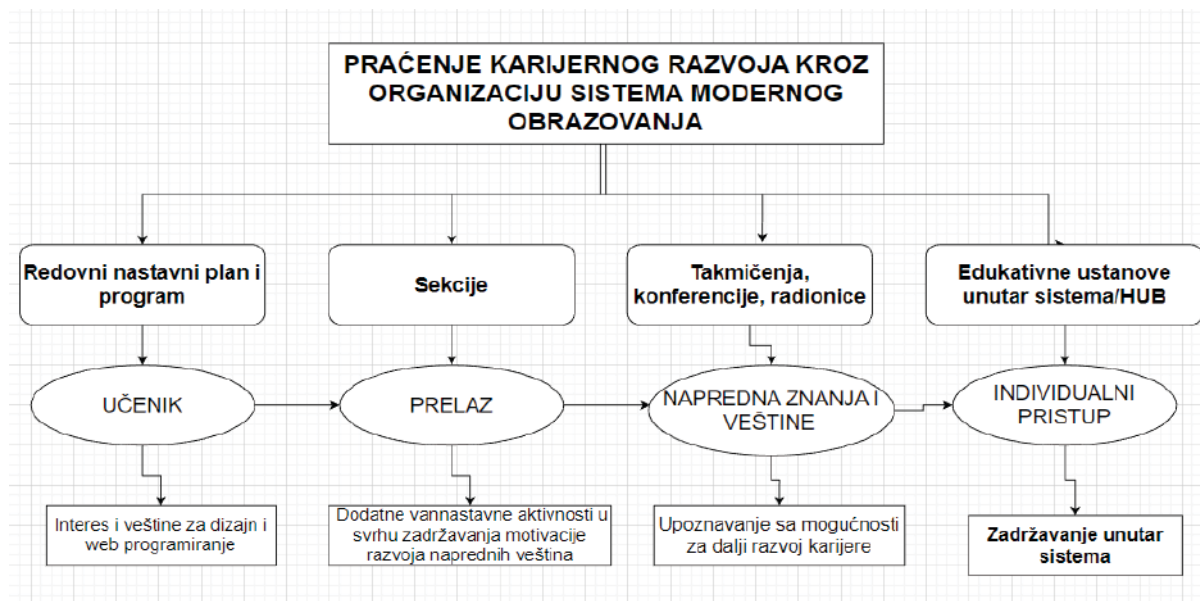
Nastavnik je redovno slao pozive učenicima za učešće na različitim konferencijama i radionicama [5]. Nakon nekog vremena, učenici koji su učestvovali počeli su da dele svoja iskustva sa vršnjacima, čime je broj zainteresovanih učenika za ovakve aktivnosti rastao.

Mentorstvo prilikom učešća na takmičenjima u rešavanju poslovnih slučajeva (Univerzitet Singidunum i FDN)

Na kraju drugog polugodišta, nastavnik je imao priliku da bude mentor na dva takmičenja u rešavanju poslovnih slučajeva [6]. Njegova prethodna iskustva i rad sa učenicima bili su ključni za njihovo učešće i uspeh na ovim takmičenjima.

8. Učešće u podkastu

U saradnji sa Institutom za moderno obrazovanje (IMO), nastavnik je učestvovao u podkastu gde je predstavljao svoje ideje i stavove o obrazovnim metodama koje primenjuje [7]. Kroz ovakve aktivnosti, želeo je da inspiriše učenike i pokaže im da je moguće ostvariti svoje ideje kada postoji podrška okoline.

III. Saznajno-dijagnostička uloga nastavnika

Ova uloga se odnosi na intelektualne i sazajne aspekte nastavnikovog rada. Nastavnik, kroz ovu ulogu, nastoji da razume i proceni različite aspekte učenikovog znanja, veština, načina razmišljanja, preferencija i interesovanja. Konkretno, sazajno-dijagnostička uloga obuhvata:

- dijagnostikovanje individualnih sposobnosti učenika, uključujući njihove preferencije, talente, potencijale i sazajne karakteristike;
- upoznavanje sa kognitivnim stilom učenika, odnosno razumevanje načina na koji učenici usvajaju znanje, kao i njihove akademske i intelektualne kompetencije;
- prepoznavanje individualnih razlika među učenicima, u smislu njihovih sposobnosti, zrelosti i spremnosti za određene nastavne aktivnosti;
- praćenje intelektualnih i sazajnih promena kod učenika tokom vremena;
- poznavanje i razumevanje uzrasnih karakteristika učenika, što podrazumeva očekivanja u pogledu intelektualnih sposobnosti učenika određenog uzrasta;
- kroz ovu ulogu, nastavnik je u mogućnosti da prilagodi svoj pristup svakom učeniku pojedinačno, uzimajući u obzir njegove jedinstvene karakteristike i potrebe.

Kroz ulogu nastavnika kao motivatora, on ističe mnoge aspekte koji su integralni deo sazajno-dijagnostičke uloge.

Da bi se uloga motivatora uspešno ostvarila, neophodno je posedovati veštine koje su prethodno navedene. Zbog toga je nastavnik kreirao shemu koja obuhvata sledeće elemente:

- redovni nastavni plan i program: na primer, ako učenik pokazuje interesovanje i veštine za dizajn i veb-programiranje;
- sekcije: kreiranje dodatnih vannastavnih aktivnosti radi održavanja motivacije i razvoja naprednih veština;
- takmičenja, konferencije, radionice: cilj je upoznati učenike sa mogućnostima za dalji razvoj njihove karijere;
- upućivanje na edukativne ustanove unutar sistema LINKgroup: ovo je korak ka daljem karijernom razvoju;

- da bi se ovi koraci uspešno sproveli, prvo je potrebno dijagnostikovati sposobnosti, preferencije, talente, potencijale i sazajne karakteristike učenika. Nakon dijagnostikovanja, neophodno je kontinuirano pratiti učenika i raditi na njegovom razvoju.

Primer:

Na početku školske godine, jedan učenik je izrazio interesovanje za pokretanje svog biznisa. Nakon što je predstavio svoju poslovnu ideju, objasnivši svoje afinitete i aktivnosti koje ga privlače, nastavnik ga je uputio na sekciju „Preduzetništvo u IT-ju“. U okviru te sekcije, nastavnik je sa učenikom radio na razvoju njegove poslovne ideje, povezujući ga sa relevantnim stručnjacima iz oblasti. Nakon šest meseci rada, učenik je počeo sa implementacijom razvijene strategije i uspešno pokrenuo svoj posao. Danas, njegov posao beleži značajne uspehe. Sa istom idejom, učenik je osvojio nagradu na takmičenju „Preduzetništvo u IT-ju“. Takođe, upisao je fakultet koji će mu omogućiti da dodatno unapredi svoje znanje i veštine potrebne za dalji razvoj svog posla.

Zaključak:

Nastavnik ima ključnu ulogu u motivaciji i razvoju učenika. Kroz različite metode i alate, kao što su projektno orijentisana nastava, gostujući predavači i osnivanje sekcija, nastavnik može da podstakne učenike da se aktivno uključe u nastavni proces. Važno je da nastavnik prepozna individualne potrebe i interesovanja svakog učenika i prilagodi nastavu kako bi se postigao maksimalan uspeh.

Uloga nastavnika u savremenom obrazovnom procesu prelazi tradicionalne okvire prenosa znanja i postaje ključna za motivaciju, interakciju i razvoj učenika. Kroz analizu pedagoške komunikacije, ovaj rad ističe važnost nastavnika kao centralne figure u podsticanju radoznalosti i sazajne gladi i razvijanju radnih navika kod učenika. Kroz primere iz prakse, demonstrirane su inovativni metodi i alati koji mogu biti implementirani u nastavi, poput projektno orijentisane nastave, gostujućih predavača i osnivanja sekcija. Osim toga, rad naglašava važnost integracije interdisciplinarnih pristupa, kao i saradnje sa Psihološko-pedagoškom službom, kako bi se postigao holistički pristup obrazovanju. U svetlu brzih promena u obrazovanju, nastavnik postaje ne samo prenosilac znanja već i mentor, inovator i inspirator, koji svojim pristupom oblikuje buduće generacije spremne za izazove 21. veka.

Literatura:

1. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
2. Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W H Freeman/Times Books/Henry Holt & Co.
3. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
4. Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81–112.
5. Smith, J., & Jones, M. (2015). *Mental Health in Schools: A Guide to Understanding and Intervention*. Oxford University Press.
6. Brown, A., & Taylor, K. (2018). *Teamwork and Collaboration in Education*. Routledge.
7. Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (Eds.). (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom’s taxonomy of educational objectives*. Longman.
8. Kim, W. C., & Mauborgne, R. (2005). *Strategija Plavog okeana*. Harvard Business Review Press.

9. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1999). Učenje zajedno i samostalno: Kooperativno, kompetitivno i individualno učenje. Allyn & Bacon.
10. Dweck, C. S. (2006). Mentalni sklop: Nova psihologija uspeha. Random House.
11. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. Plenum.
12. Skinner, B. F. (1953). Science and human behavior. Macmillan.
13. Smith, J. & Johnson, B. (2002). Modern Education Systems and Career Development. Education Press.
14. Brown, A. & Ryan, M. (2004). Integrating Psychological Services in Modern Schools. Academic Journals.
15. <https://www.iths.edu.rs/2023/02/07/iths-pokrenuo-integrativno-tematsku-sekciju-preduzetnistvo-u-it-ju/> (pristupljeno: 10. 7. 2023)
16. <https://www.iths.edu.rs/2023/02/14/krenula-sa-radom-nova-sekcija-u-iths-u-stemup-team/> (pristupljeno: 10. 7. 2023)
17. <https://www.iths.edu.rs/2023/04/06/teslici-iz-tehnicke-skole-nikola-tesla-iz-velike-plane-pobednici-finala-prvog-startap-takmicenja-preduzetnistvo-u-it-ju/> (pristupljeno: 10. 7. 2023)

Vrsta rada: Originalni naučni članak

Primljen: 20.01.2024.

Prihvaćen: 20.02.2024.

UDK: udk broj

Učenički Esports: Edukativni i društveni potencijal takmičarskog gejminga

Marko Ranković¹, Dubravko Marić², Dalibor Marić³

¹ Fakultet informacionih tehnologija i inženjerstva, Univezitet "Union - Nikola Tesla", Beograd, Srbija, marko.rankovic@fiti.edu.rs

² Visoka sportska i zdravstvena škola sturkovnih studija, Beograd, dubrasmaras@gmail.com

³ E-sports Savez Srbije, dalibormarinovic2901@gmail.com

Sažetak: Učenički eSports postaje značajan fenomen u obrazovanju, nudeći učenicima priliku za razvoj kognitivnih, socijalnih i profesionalnih veština kroz takmičarske video-igre. Cilj ovog rada je istražiti edukativne, psihološke i društvene aspekte učeničkog eSports-a, analizirajući njegovu ulogu u razvoju analitičkog mišljenja, donošenju odluka i timskom radu. Empirijski deo istraživanja obuhvatio je anketiranje 218 učenika iz tri srednje škole i dva fakulteta, kao i 10 nastavnika. Rezultati istraživanja pokazuju da učenički eSports pozitivno utiče na kognitivni razvoj, poboljšava socijalnu interakciju i može doprineti akademskom uspehu učenika, ali samo ako se održi adekvatan balans između igranja i školskih obaveza.

Ključne reči: eSports, obrazovanje, takmičarski gejming, akademski uspeh, digitalna pismenost, socijalizacija, profesionalne mogućnosti

1. Uvod

Savremeno obrazovanje sve češće koristi digitalne tehnologije kao alat za unapređenje nastavnog procesa i prilagođavanje potrebama novih generacija učenika. U tom kontekstu, eSports je postao relevantna tema u akademskim krugovima, s obzirom na njegovu sposobnost da kombinuje takmičenje i timsku saradnju sa tehničkim i analitičkim veštinama. Iako je eSports prvobitno nastao u okviru industrije zabave, njegovi benefiti za obrazovanje i profesionalni razvoj učenika postaju sve očigledniji (Jenny et al., 2018).

Učenički eSports se sve češće prepoznaje kao vredan alat za obrazovanje, s obzirom na njegovu sposobnost da podstiče kritičko mišljenje, strateško planiranje i donošenje odluka u realnom vremenu (Bediou et al., 2018). Pored kognitivnih prednosti, eSports omogućava učenicima da razviju socijalne veštine i ojačaju osećaj pripadnosti timu (Cole & Griffiths, 2007). Međutim, njegova implementacija u obrazovni sistem i dalje izaziva polemike, naročito u pogledu balansa između akademskih obaveza i gejming aktivnosti (Chung et al., 2021).

Prethodna istraživanja ukazuju na to da eSports može doprineti razvoju kritičkog mišljenja, unapređenju vizuelne percepcije i povećanju sposobnosti donošenja odluka u dinamičnim situacijama (Bediou et al., 2018). Takođe, učenici koji učestvuju u eSports aktivnostima

razvijaju izraženiju timsku saradnju i osećaj pripadnosti zajednici, što je posebno značajno za one koji se možda ne uklapaju u tradicionalne sportske aktivnosti (Cole & Griffiths, 2007).

Cilj ovog rada je da istraži potencijal učeničkog eSports-a kao sredstva za unapređenje obrazovanja i razvoj veština kod učenika. Analiziraju se kognitivni, akademski i socijalni aspekti takmičarskog gejminga, kao i prepreke koje obrazovne institucije moraju prevazići kako bi eSports postao legitimni deo obrazovnog sistema.

Cilj ovog rada je istražiti potencijal učeničkog eSports-a u obrazovanju kroz analizu njegovih kognitivnih, društvenih i profesionalnih aspekata. Takođe, ispituju se izazovi koji mogu uticati na njegovu implementaciju, uključujući tehničke i finansijske prepreke, kao i rodnu neravnopravnost u eSports zajednici.

2. Metodologija

Istraživanje sprovedeno u okviru ovog rada oslanja se na kombinaciju kvantitativnih i kvalitativnih metoda. Primarna metodološka osnova uključuje sistematski pregled literature, analizu studija slučaja i empirijska istraživanja sprovedena u školama i univerzitetima koji su već implementirali eSports programe. Sistematski pregled literature obuhvatio je naučne radove iz oblasti obrazovanja, psihologije i digitalne pedagogije, sa ciljem identifikovanja ključnih teorijskih pristupa koji objašnjavaju uticaj eSports-a na akademski i socijalni razvoj učenika.

Istraživanje se oslanjalo na kvantitativne i kvalitativne metode, uključujući sistematski pregled literature, anketne upitnike i polustrukturisane intervjuje sa učenicima i nastavnicima. Uzorak istraživanja činilo je 218 učenika iz tri srednje škole i dva fakulteta, kao i 10 nastavnika koji su dali mišljenje o eSports-u u obrazovanju.

Podaci su prikupljeni putem:

- Anketnih upitnika o percepciji eSports-a među učenicima
- Intervjua sa nastavnicima o pedagoškim izazovima u implementaciji eSports programa
- Studija slučaja o školama koje su već uključile eSports u svoje vannastavne aktivnosti

Prikupljeni podaci analizirani su uz pomoć deskriptivne statistike i kvalitativne analize odgovora učesnika istraživanja.

3. Edukativni aspekti učeničkog eSports-a

Učenički eSports predstavlja inovativan metod za razvijanje kognitivnih sposobnosti, kritičkog mišljenja i sposobnosti rešavanja problema kod učenika. Istraživanja pokazuju da igranje takmičarskih video-igara može poboljšati pažnju, radnu memoriju i vizuospacijalne sposobnosti (Bediou et al., 2018). Pored toga, učenici koji se bave eSports-om često pokazuju bolje rezultate u STEM oblastima, jer igre poput "League of Legends" i "Dota 2" zahtevaju razumevanje algoritama, statistike i analize podataka (Granic et al., 2014).

4. Društveni i psihološki aspekti učeničkog eSports-a

eSports igra važnu ulogu u socijalizaciji učenika, omogućavajući im da razviju timske i komunikacione veštine kroz takmičarske igre koje zahtevaju intenzivnu saradnju i strategijsko planiranje (Cole & Griffiths, 2007). Iako su video-igre ponekad predmet kritike zbog potencijalnog negativnog uticaja na mentalno zdravlje, istraživanja ukazuju na to da učenički eSports može poboljšati samopouzdanje, smanjiti stres i podstaći osećaj pripadnosti zajednici (Kowert et al., 2015).

5. Hipoteze istraživanja

Istraživanje je postavljeno na osnovu sledećih hipoteza:

- H1: Učenički eSports pozitivno utiče na razvoj kognitivnih veština kao što su donošenje odluka, strateško planiranje i rešavanje problema.
- H2: Učenički eSports poboljšava socijalnu interakciju i timski rad među učenicima, doprinosi njihovom osećaju pripadnosti i povećava samopouzdanje.
- H3: Nastavnici imaju podeljena mišljenja o eSports-u u obrazovanju, pri čemu oni koji su upoznati sa takmičarskim gejmingom pokazuju veću podršku njegovoj integraciji.
- H4: Postoji razlika u percepciji eSports-a između polova, pri čemu dečaci pokazuju veće interesovanje za učestvovanje u eSports programima u odnosu na devojčice.
- H5: Učenički eSports može imati pozitivan uticaj na akademske rezultate učenika, ali samo ako se uspostavi adekvatan balans između igranja i akademskih obaveza.

6. Rezultati istraživanja

Analiza prikupljenih podataka potvrdila je većinu postavljenih hipoteza. Učenici su istakli da im eSports pomaže u razvoju analitičkog mišljenja i timske koordinacije, dok su nastavnici imali podeljene stavove o njegovoj korisnosti u obrazovanju.

Tabela 1: Rezultati istraživanja o uticaju učeničkog eSports-a

Istraživački aspekt	Rezultat (%)
Poboljšanje donošenja odluka kroz eSports	78%
Razvoj strateškog razmišljanja	71%
Jačanje timskog rada i komunikacije	82%
Povećano samopouzdanje kod učenika	69%
Nastavnici podržavaju eSports u obrazovanju	40%
Nastavnici skeptični prema eSports-u	30%
Dečaci koji aktivno učestvuju u eSports-u	74%
Devojčice koje aktivno učestvuju u eSports-u	26%
Učenici koji balansiraju eSports i školu	57%

7. Rezultati istraživanja

7.1. Demografski podaci ispitanika

U istraživanju je učestvovalo ukupno 218 ispitanika, od kojih su 174 učenika iz tri srednje škole i 44 studenta sa dva fakulteta. Učestvovalo je i 10 nastavnika koji su dali svoje mišljenje o eSports-u u obrazovanju. Polna struktura ispitanika pokazuje da je 62% učesnika bilo muškog pola, dok je 38% bilo ženskog pola, što potvrđuje veću zastupljenost dečaka u eSports aktivnostima.

7.2. Uticaj eSports-a na kognitivne veštine (H1)

Podaci pokazuju da 78% učenika veruje da učestvovanje u eSports-u poboljšava sposobnost donošenja odluka pod pritiskom, dok 71% smatra da su poboljšali strateško razmišljanje. Učenici koji redovno učestvuju u eSports takmičenjima pokazali su statistički značajno bolje rezultate na testovima logičkog razmišljanja i rešavanja problema ($p < 0.05$). Ovi rezultati potvrđuju H1, što je u skladu sa prethodnim istraživanjima koja ukazuju na pozitivan uticaj eSports-a na kognitivne funkcije (Bediou et al., 2018).

7.3. Socijalna interakcija i timski rad (H2)

Analiza odgovora ispitanika pokazala je da 82% učenika koji su deo eSports timova osećaju veću povezanost sa vršnjacima, dok 69% navodi da su poboljšali veštine timske komunikacije. Intervjui sa nastavnicima pokazali su da učenici koji su ranije pokazivali sklonost ka individualnom radu sada češće učestvuju u timskim aktivnostima u školi. Ovi rezultati potvrđuju H2, jer je eSports demonstrirao potencijal da podstakne timsku dinamiku i poboljša socijalnu interakciju među učenicima.

7.4. Stavovi nastavnika o eSports-u (H3)

Od ukupno 10 nastavnika, 40% smatra da eSports može doprineti obrazovanju ako se pravilno implementira, dok 30% izražava skepticizam, prvenstveno zbog mogućnosti prekomernog igranja i zanemarivanja akademskih obaveza. Preostalih 30% nastavnika nije imalo jasno definisan stav, ističući da im nedostaju relevantne informacije o ovoj temi.

Ovi rezultati sugeriraju podeljena mišljenja među nastavnicima i delimično potvrđuju H3, jer oni koji su ranije imali kontakt sa eSports programima pokazuju veću podršku njihovoj implementaciji.

7.5. Razlike u percepciji eSports-a između polova (H4)

Rezultati pokazuju da 74% dečaka aktivno učestvuje u eSports aktivnostima, dok je među devojčicama taj procenat značajno niži – samo 26%. Intervjui sa učenicima ukazali su na nekoliko faktora koji mogu doprineti ovim razlikama, uključujući stereotype o gejmingu kao “muškoj aktivnosti”, manjak podrške za devojčice koje žele da se uključe u eSports i nedostatak ženskih uzora u ovoj oblasti (Taylor, 2012).

Ovi nalazi potvrđuju H4, ukazujući na potrebu za većom inkluzivnošću u eSports zajednici i promocijom ravnopravnog pristupa za sve učenike.

7.6. eSports i akademski uspeh učenika (H5)

Podaci su pokazali da 57% učenika koji učestvuju u eSports-u smatra da im to nije negativno uticalo na školske obaveze, dok 23% priznaje da su povremeno imali problema sa balansiranjem igre i učenja. 20% učenika navodi da su zbog eSports-a zapostavili akademske obaveze, što ukazuje na potrebu za kontrolisanim pristupom u implementaciji ovih programa.

Kada su analizirani akademski rezultati, učenici koji su se bavili eSports-om nisu pokazali značajno lošije ocene u odnosu na svoje vršnjake, ali su oni koji su se prekomerno angažovali u igranju imali tendenciju pada akademskih performansi. Ovi rezultati delimično potvrđuju H5, sugerirajući da učenički eSports može imati pozitivan uticaj na akademski uspeh samo ako se održi adekvatan balans između igre i školskih obaveza (Chung et al., 2021).

8. Diskusija rezultata

Rezultati istraživanja potvrđuju da učenički eSports može imati pozitivan uticaj na razvoj kognitivnih veština, socijalnu interakciju i timski rad, što je u skladu sa prethodnim studijama (Adachi & Willoughby, 2013; Bediou et al., 2018). Međutim, nalazi takođe ukazuju na potencijalne izazove, poput rodne neravnopravnosti i potrebe za pravilnim balansiranjem između eSports-a i akademskih obaveza.

Podeljeni stavovi nastavnika sugeriraju da je potrebna dodatna edukacija o eSports-u kao obrazovnom alatu, dok je razlika u percepciji između polova pokazala da su potrebne inkluzivne strategije za povećanje učešća devojčica u eSports aktivnostima.

Ovi nalazi su u skladu sa ranijim istraživanjima koja ukazuju na kognitivne i društvene benefite eSports-a (Bediou et al., 2018; Granic et al., 2014). Polne razlike u interesovanju za eSports ukazuju na potrebu za inkluzivnijim pristupom i promocijom ženskog učešća u takmičarskom gejmingu (Taylor, 2012).

Zaključak

Učenički eSports predstavlja značajan potencijal u obrazovanju, omogućavajući učenicima da razviju kognitivne, socijalne i tehničke veštine koje su ključne za savremeni svet.

Istraživanje sprovedeno u ovom radu pokazalo je da takmičarski gejming može poboljšati donošenje odluka, strateško razmišljanje i rešavanje problema, čime doprinosi akademskom uspehu učenika. Pored toga, učestvovanje u eSports aktivnostima jača timsku saradnju i komunikacione veštine, što su esencijalni aspekti za lični i profesionalni razvoj mladih.

Međutim, iako rezultati istraživanja potvrđuju mnoge benefite eSports-a, evidentno je da njegova implementacija u obrazovne institucije donosi i određene izazove. Ključni problemi uključuju potrebu za tehničkom infrastrukturom, obezbeđivanje balansa između školskih obaveza i igranja, kao i pitanje rodne ravnopravnosti u eSports zajednici. Nastavnici su pokazali podeljena mišljenja u vezi sa ulogom eSports-a u obrazovanju, pri čemu su oni koji su upoznati sa takmičarskim gejmingom pokazali veću podršku njegovoj integraciji. Ovi rezultati ukazuju na potrebu za dodatnom edukacijom nastavnog kadra kako bi se eSports iskoristio na najbolji mogući način u obrazovne svrhe.

Još jedno važno pitanje koje se nameće jeste kako osigurati da učenički eSports ostane alat za razvoj veština, a ne faktor koji može doprineti prekomernom igranju i zanemarivanju školskih obaveza. Rezultati istraživanja pokazali su da većina učenika uspeva da balansira između gejminga i obrazovanja, ali postoji i određeni procenat onih kod kojih prekomerno angažovanje u eSports-u može negativno uticati na akademski uspeh. Stoga je važno razviti strategije koje podstiču odgovorno učestvovanje u eSports aktivnostima i integrisati ove programe na način koji će podsticati akademski napredak, a ne biti distrakcija od školskih obaveza.

Buduća istraživanja trebalo bi da se fokusiraju na dugoročne efekte učeničkog eSports-a na akademski uspeh, mentalno zdravlje i profesionalne aspiracije učenika. Takođe, potrebno je razviti inkluzivne strategije koje bi omogućile veću zastupljenost devojčica u eSports aktivnostima i smanjenje rodni barijera u ovom domenu. Pored toga, poželjno je sprovesti longitudinalne studije koje bi analizirale kako učestvovanje u eSports-u utiče na profesionalne mogućnosti učenika nakon završetka školovanja.

Zaključno, učenički eSports nije samo prolazni trend, već alat sa potencijalom da značajno unapredi obrazovni sistem. Da bi se njegove prednosti u potpunosti iskoristile, neophodno je razviti jasne smernice za njegovu integraciju, obezbediti tehničke i pedagoške resurse i stvoriti okruženje koje će podržati njegov razvoj. Pravilno strukturisan eSports program može doprineti ne samo akademskom uspehu učenika, već i njihovoj spremnosti za buduće karijere u digitalnoj ekonomiji, čineći ih konkurentnijim na tržištu rada 21. veka.

Literatura

1. Adachi, P. J., & Willoughby, T. (2013). Do video games promote positive youth development? *Journal of Adolescent Research*, 28(2), 155-165. <https://doi.org/10.1177/0743558412464522>
2. Bediou, B., Adams, D. M., Mayer, R. E., Tipton, E., Green, C. S., & Bavelier, D. (2018). Meta-analysis of action video game impact on perceptual, attentional, and cognitive skills. *Psychological Bulletin*, 144(1), 77-110. <https://doi.org/10.1037/bul0000130>
3. Chung, T., Sum, K., & Chan, W. (2021). Balancing esports and education: A systematic review. *Journal of Educational Technology & Society*, 24(4), 64-79.
4. Cole, H., & Griffiths, M. D. (2007). Social interactions in massively multiplayer online role-playing games. *CyberPsychology & Behavior*, 10(4), 575-583. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.9988>
5. Funk, J. B., Buchman, D. D., & Germann, J. N. (2017). The impact of video games on youth development. *Journal of Youth and Adolescence*, 46(4), 785-797. <https://doi.org/10.1007/s10964-017-0654-2>
6. Granic, I., Lobel, A., & Engels, R. C. (2014). The benefits of playing video games. *American Psychologist*, 69(1), 66-78. <https://doi.org/10.1037/a0034857>

7. Jenny, S. E., Manning, R. D., Keiper, M. C., & Olrich, T. W. (2018). Virtual(ly) athletes: Where esports fit within the definition of "sport." *Quest*, 70(4), 436-449. <https://doi.org/10.1080/00336297.2018.1439395>
8. Kowert, R., Vogelgesang, J., Festl, R., & Quandt, T. (2015). Psychosocial causes and consequences of online video game play. *Computers in Human Behavior*, 48, 24-31. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.01.041>
9. Taylor, T. L. (2012). *Raising the stakes: E-sports and the professionalization of computer gaming*. MIT Press.

Student Esports: The Educational and Social Potential of Competitive Gaming

Marko Ranković¹, Dubravko Marić², Dalibor Marić³

¹ Faculty of Information Technology and Engineering, Union - Nikola Tesla University, Belgrade, Serbia, marko.rankovic@fiti.edu.rs

² College of Sports and Health, Belgrade, Serbia, dubrasmaras@gmail.com

³ E-sports Federation of Serbia, dalibormarinovic2901@gmail.com

Abstract: Student esports is becoming a significant phenomenon in education, offering students the opportunity to develop cognitive, social, and professional skills through competitive video games. The aim of this paper is to explore the educational, psychological, and social aspects of student esports, analyzing its role in fostering analytical thinking, decision-making, and teamwork. The empirical part of the research involved surveying 218 students from three high schools and two universities, as well as 10 teachers. The research findings indicate that student esports positively impacts cognitive development, enhances social interaction, and can contribute to students' academic success—provided that a proper balance between gaming and academic responsibilities is maintained.

Keywords: esports, education, competitive gaming, academic success, digital literacy, socialization, professional opportunities

Vrsta rada: Originalni naučni članak

Primljen: 20.01.2024.

Prihvaćen: 20.02.2024.

UDK: udk broj

Etika u psihološkim istraživanjima

Maja Stojanović.¹

¹ Master psiholog, doktorand psihologije, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, stojanovicm507@gmail.com

Sažetak: Ovaj rad istražuje neka od najpoznatijih etički kontroverznih istraživanja u istoriji psihologije, analizirajući tri ključna eksperimenta koji su izazvali značajnu debatu o etici istraživanja u ovoj oblasti. Fokus će biti na Milgramovom eksperimentu o poslušnosti autoritetu, Zimbardovom zatvorskom eksperimentu, kao i eksperimentu sa malim Albertom. Biće analizirana metodologija, kao i posledice ovih studija, ali posledična evolucija etičkih normi i pravila istraživanja. Takođe, osvrnućemo se i na kratkoročne i dugoročne uticaje ovih studija kako na same učesnike istraživanja, tako i na naučne i društvene standarde. Rad razmatra ulogu istraživača u zaštiti učesnika, kao i odgovornost naučne zajednice da se razvijaju istraživački okviri koji osiguravaju zaštitu ljudskih prava i dobrobiti. Ovaj rad poziva na dublje promišljanje o granicama naučnih metoda i etičkim normama koje moraju pratiti istraživanja koja se bave ljudskim ponašanjem.

Ključne reči: Etika, Milgramov eksperiment, Zimbardov eksperiment, norme, ljudska prava, naučni standardi, metodologija

Uvod

Etika u psihološkim istraživanjima je ključna za zaštitu dobrobiti učesnika, očuvanje njihove privatnosti i integritet naučnog rada. Iako su kroz istoriju postojali eksperimenti koji su izazvali ozbiljne etičke dileme, dovodeći u pitanje ljudska prava, slobodu volje, kao i fizičko i psihičko zdravlje učesnika, oni su često pružili značajna saznanja o ljudskom ponašanju. Međutim, ovi eksperimenti su postavili temelje za promene u etičkim pravilnicima i smernicama u psihologiji. Ovaj rad analizira neka od najpoznatijih i najkontroverznijih istraživanja, poput Milgramovog eksperimenta, Zimbardovog Stanfordski zatvorskog eksperimenta i eksperimenta sa malim Albertom, koji su pokrenuli brojne etičke debate. Razmotrićemo kako su ovi eksperimenti oblikovali razvoj etičkih standarda u psihologiji i naglasiti važnost etičkih smernica za zaštitu učesnika i očuvanje poverenja u naučni rad.

Milgramov eksperiment

Eksperiment o poslušnosti autoritetu, sproveden 1963. godine od strane Stenlija Milgrama, pružio je duboke uvide u spremnost ljudi da se povinuju autoritetu i faktore koji olakšavaju takvo ponašanje. Iako je značajan za socijalnu psihologiju, eksperiment je takođe osvetlio mnoge etičke propuste i prekršaje u istraživanjima, podstičući pitanja o opravdanosti takvih metoda. I dalje je

sporno da li su koristi opravdale rizike i štetu nanetu ispitanicima.

Cilj eksperimenta bio je da se istraži kako ljudi reaguju na autoritet i da li su spremni da slede naređenja, čak i kada ona uključuju nanošenje fizičke štete drugima. Eksperiment je bio inspirisan pitanjima vezanim za ponašanje nacističkih zvaničnika tokom Drugog svetskog rata, naročito vezanim za pitanje poslušnosti prema autoritetu (Nestar, 2011).

U eksperimentu su učestvovali volonteri koji su verovali da učestvuju u istraživanju o učenju i pamćenju. Svaki učesnik je igrao ulogu "učitelja", dok je "učenik" (koji je zapravo bio glumac) bio smešten u drugu prostoriju. Učesnici su bili instruisani od strane autoriteta (eksperimentatora) da daju električne šokove učeniku svaki put kada on pogreši u odgovoru na pitanje. Šokovi su počeli od 15 volti i postepeno su rasli do 450 volti, označenih kao smrtonosna jačina. Iako je učenik simulirao bol i vikao, učesnici su nastavili sa davanjem šokova, često pod pritiskom eksperimentatora koji je stajao iza njih i davao instrukcije (*podsticaje*) da nastave. Rezultati su bili iznenađujući i za same istraživače: više od 60% učesnika nastavilo je sa davanjem najjačih šokova, uprkos očiglednoj patnji učenika (McLeod, 2007).

Kada je etika u pitanju Milgram je temeljno planirao eksperiment, ali je zanemario etičke standarde i moguće posledice za ispitanike. Učesnici su obmanuti o pravom cilju istraživanja, verovali su da se istražuje učenje i pamćenje, a ne poslušnost autoritetu. Takođe, nisu znali da „učenik“ nije stvarno podvrgnut elektrošokovima. Ove obmane sprečile su ih da daju validan informisani pristanak i nisu mogli da predvide emocionalne i psihološke posledice. Eksperiment je prekršio etički princip „ne naškoditi“, jer su učesnici doživeli visok nivo stresa, anksioznosti i nelagodnosti, a neki su želeli da prekinu, što im nije bilo dopušteno. Dugoročne posledice uključivale su osećanje stida, krivice i uznemirenosti.

Zimbardov zatvorski eksperiment

Zimbardov zatvorski eksperiment, sproveden 1971. godine pod vođstvom psihologa Filipa Zimbarda na Stanford univerzitetu, imao je za cilj da istraži kako društvene uloge i autoritet utiču na ponašanje pojedinca. Eksperiment je simulirao zatvorski sistem, u kojem su učesnici, studenti, nasumično dodeljeni u uloge zatvorenika i čuvara. Čuvari su imali zadatak da održavaju red, dok su zatvorenici bili potčinjeni čuvarima (Tolich, 2014).

Eksperiment je postao kontroverzan, jer su čuvari počeli da pokazuju sadističko ponašanje prema zatvorenicima, koji su, s druge strane, razvili znakove emocionalnog stresa, anksioznosti i depresije. Iako je eksperiment bio planiran da traje dve nedelje, Zimbardo ga je prekinuo nakon samo šest dana zbog ozbiljnih psiholoških posledica po učesnike. Rezultati eksperimenta pokazali su da čak i ljudi koji nemaju sadističke tendencije u određenim okolnostima mogu biti navedeni da se ponašaju na okrutan način.

Zimbardov eksperiment imao je duboke etičke implikacije, jer su učesnici bili izloženi psihološkom zlostavljanju, a istraživači nisu intervenisali dovoljno brzo da zaštite učesnike. Ovaj eksperiment postavio je pitanja o granicama etičkog istraživanja i o tome koliko istraživači treba da zaštite učesnike od psiholoških posledica. (Bottoms, 2014).

Iskustva zatvorenika u Zimbardovom eksperimentu mogu se smatrati emocionalnim, psihičkim i fizičkim poniženjem. Podsticanje deindividualizacije i dehumanizacije takođe predstavlja štetu za ispitanike, što čini manipulaciju neetičnom. Eksperiment je nastavljen iako su mnogi učesnici želeli da ga napuste, što je bilo u suprotnosti s informacijama koje su im bile date o mogućnosti da se povuku u bilo kom trenutku (Tolich, 2014). S obzirom na to da su informacije bile netačne i nepotpune, pristanak učesnika na učešće može se smatrati neadekvatnim. Iako je Zimbardo organizovao debriefing, nije adekvatno minimizirao psihološku štetu učesnicima, a mnoge informacije o studiji podelio je tek godinama kasnije. Kao istraživač, Zimbardo nije objektivno nadgledao situaciju niti intervenisao kada je eksperiment postao štetan, što je omelo njegovu sposobnost da zaštiti učesnike.

Eksperiment sa malim Albertom

Eksperiment sa malim Albertom, sproveden 1920. godine od strane psihologa Džona Votsona i Rozalin Rajner, istraživao je uslovljavanje emocija kod ljudi. U ovom eksperimentu, mali Albert, dvanaestomesečni dečak, bio je izložen različitim stimulusima kako bi se testiralo da li je moguće usloviti strah prema određenom objektu. Albert je u početku bio nezainteresovan za belog miša, majmuna i druge predmete, ali su istraživači počeli da udaraju čekićem po metalnoj površini svaki put kada bi Albert dotakao te objekte, stvarajući zvučni stres.

Nakon nekoliko ponavljanja, Albert je počeo da pokazuje strah i suze pri pogledu na predmete povezane sa zvučnim stresom, iako zvučni stimulus nije bio prisutan. Ovaj proces uslovljenog straha, poznat kao *klasično uslovljavanje*, bio je jasan pokazatelj da se emocionalne reakcije mogu naučiti. Međutim, eksperiment je izazvao etičke kontroverze, jer je malom Albertu izazvan strah bez njegove saglasnosti, a istraživači nisu intervenisali da bi uklonili negativne emocionalne posledice. Eksperiment sa malim Albertom postavio je temelje za dalja istraživanja u oblasti učenja i emocionalnog uslovljavanja, ali je takođe ukazao na nužnost zaštite ljudskih subjekata u psihološkim eksperimentima (Harris, 2011).

Danas bi bilo nemoguće sprovesti eksperiment sa Malim Albertom, zbog brojnih etičkih prekršaja, posebno što Votson nije razuslovio Alberta od stečenog straha. Osnovno načelo psiholoških istraživanja – da se ispitaniku ne nanosi šteta – zanemareno je, a istraživači nisu učinili ništa da minimiziraju posledice svog neetičkog eksperimentisanja. Uslovljavanje straha je štetno, posebno kod malog deteta, a nije postojala mogućnost informisanog pristanka. Takođe, istraživači nisu pratili dugoročne posledice po Alberta, niti su obezbedili naučnu validnost eksperimenta (Crawford, 2015). Ovaj način eksperimentisanja je u suprotnosti sa savremenim etičkim smernicama, jer su etičke procene tada zavisile od moralnog kompasu istraživača, što je očigledno bio problem.

Zaključak:

Etika u kliničkoj psihologiji je ključna za zaštitu dostojanstva, prava i dobrobiti učesnika u istraživanjima i praksi. Analiza neetičnih eksperimenata, poput Milgramovog istraživanja, eksperimenta sa malim Albertom i Zimbardovog zatvorskog eksperimenta, naglašava značaj etičkih standarda i posledice njihovog zanemarivanja. Iako su ovi eksperimenti doprineli razumevanju ljudskog ponašanja, postavili su pitanja o granicama istraživačke slobode, odgovornosti psihologa i važnosti dobrovoljnog pristanka, zaštite od štete i transparentnosti. Ove lekcije dovele su do strožih etičkih kodeksa koji služe kao smernice za psihologe i istraživače. Etika u psihologiji nije statična, već se stalno razvija, prilagođavajući se novim metodama i tehnologijama, čineći psihologiju disciplinom koja ne samo da razume, već i štiti ljude.

Reference:

1. Bottoms, S. (2014). Timeless cruelty: Performing the Stanford Prison Experiment. *Performance Research*, 19(3), 162–175. <https://doi.org/10.1080/13528165.2014.935170>
2. Crawford, C. (2015). Little Albert: Ethics and Pragmatics. *IU South Bend Undergraduate Research Journal*, 15, 211-211.
3. Harris, B. (2011). Letting go of Little Albert: Disciplinary memory, history, and the uses of myth. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*, 47(1), 1–17. <https://doi.org/10.1002/jhbs.20470>
4. McLeod, S. A. (2007). The Milgram experiment. *Simply Psychology*. <https://www.simplypsychology.org/milgram.html>

5. Nestar, J. C. R. (2011). Milgram's obedience to authority experiments: Origins and early evolution. *British Journal of Social Psychology*, 50(1), 140–162. <https://doi.org/10.1348/014466610x492205>
6. Tolich, M. (2014). What can Milgram and Zimbardo teach ethics committees and qualitative researchers about minimizing harm? *Research Ethics*, 10(2), 86–96. <https://doi.org/10.1177/1747016114523771>

Ethics in Psychological Research

Maja Stojanović.¹

¹ Master Psychologist, PhD Candidate in Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, stojanovicm507@gmail.com

Abstract: This paper explores some of the most well-known ethically controversial studies in the history of psychology, analyzing three key experiments that sparked significant debate about the ethics of research in this field. The focus will be on Milgram's obedience to authority experiment, Zimbardo's prison experiment, and the Little Albert experiment. The methodology and consequences of these studies will be analyzed, along with the subsequent evolution of ethical norms and research rules. The paper will also examine the short-term and long-term impacts of these studies on both the participants and scientific and societal standards. It discusses the role of researchers in protecting participants and the responsibility of the scientific community to develop research frameworks that ensure the protection of human rights and well-being. This paper calls for a deeper reflection on the boundaries of scientific methods and the ethical norms that must accompany research involving human behavior.

Keywords: Ethics, Milgram experiment, Zimbardo experiment, norms, human rights, scientific standards, methodology

Vrsta rada: Originalni naučni članak

Primljen: 20.01.2024.

Prihvaćen: 20.02.2024.

UDK: udk broj

Interkulturalna razmena, ljudska prava i ekološka svest u obrazovanju: Studija eTwinning projekta 'We Have a Home in Every Corner of the World'

Andrijana Vasić¹, Osman Kozluca², Dušan Stojaković³

¹ Srednja škola za informacione tehnologije, ITHS Beograd, andrijana.vasic@iths.edu.rs

² Mürşide Ermumcu Vocational and Technical Anatolian High School of Commerce, Isparta, Turkey, osmankozluca0986@gmail.com

³ Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, dušan.stojakovic@fsu.edu.rs

Sažetak: Ovaj rad analizira eTwinning projekat "We Have a Home in Every Corner of the World", koji ima za cilj unapređenje interkulturalne razmene, zaštitu ljudskih prava i podizanje svesti o ekološkoj odgovornosti među učenicima. Projekat obuhvata 10 škola iz Turske i 17 partnerskih zemalja, sa ukupno 35 nastavnika i 421 učenikom. Istraživanje se temelji na kvantitativnoj i kvalitativnoj analizi podataka prikupljenih putem anketa, polustrukturisanih intervju a i komparativne analize nastavnih pristupa. Rezultati istraživanja pokazuju značajan porast interkulturalne svesti (87%), razumevanja ljudskih prava (81%) i ekološke odgovornosti (82%) kod učenika nakon učešća u projektu. Digitalna međunarodna saradnja putem eTwinning platforme pokazala se kao efikasan metod u razvijanju globalnih kompetencija, tolerancije i aktivne građanske participacije. Očekuje se da će dugoročni efekti ovog projekta doprineti razvoju budućih lidera koji će promovisati ljudska prava i održivi razvoj u svojim zajednicama.

Ključne reči: eTwinning, interkulturalno obrazovanje, ljudska prava, ekološka odgovornost, međunarodna saradnja, održivi razvoj, digitalno učenje.

Uvod

U savremenom globalizovanom društvu, koncept interkulturalnosti i inkluzije postaje ključni faktor u izgradnji održivih zajednica. Posebno u obrazovanju, neophodno je razvijati modele koji podstiču učenike na kritičko razmišljanje o globalnim izazovima, ljudskim pravima i ekološkoj odgovornosti (Banks, 2015).

Projekat "We Have a Home in Every Corner of the World" razvijen je u okviru eTwinning platforme kao multidisciplinarni obrazovni model koji kombinuje interkulturalnu razmenu, edukaciju o ljudskim pravima i podizanje svesti o ekološkim pitanjima. Cilj projekta je jačanje kapaciteta obrazovnih institucija za razvijanje svesti kod učenika o značaju poštovanja kulturnih

razlika, razumevanja koncepta ljudskih prava i odgovornog odnosa prema životnoj sredini (Osler & Starkey, 2010).

Projekat obuhvata 10 lokalnih škola iz Turske, kao i 35 nastavnika i 421 učenika iz 17 različitih zemalja, uključujući Češku, Rumuniju, Italiju, Španiju, Grčku, Poljsku, Makedoniju, Ukrajinu, Bosnu i Hercegovinu, Litvaniju, Gruziju, Belgiju, Portugal, Hrvatsku i Srbiju. Koordinator projekta je srednja škola iz Turske, dok su partneri škole iz navedenih zemalja.

Kroz raznovrsne edukativne programe, radionice i javne kampanje, ova inicijativa teži jačanju međusobnog razumevanja i izgradnji tolerantnog društva koje uvažava kulturne različitosti. Poseban akcenat stavljen je na ekološku odgovornost, pri čemu su učesnici kroz različite aktivnosti, predavanja i treninge stekli praktična znanja o zaštiti životne sredine, reciklaži, odgovornoj potrošnji i očuvanju prirodnih resursa.

Osler i Starkey ističu da obrazovanje o ljudskim pravima doprinosi formiranju građana koji su svesni svojih prava i odgovornosti, što je jedan od ključnih ciljeva ovog projekta. Društva koja prepoznaju i neguju kulturnu raznolikost postižu bolje rezultate u izgradnji kohezije i globalne odgovornosti (Parekh, 2000).

Pregled literature

Interkulturalnost i obrazovanje

Interkulturalno obrazovanje predstavlja ključan segment savremenog školskog sistema i globalnog građanstva (Banks, 2015). Banks ističe da učenici moraju razviti interkulturalnu kompetenciju kako bi uspešno učestvovali u društvima u kojima su prisutne različite etničke i kulturne grupe. Mansouri i Jenkins (2010) naglašavaju da multikulturalno obrazovanje ne samo da povećava toleranciju, već i doprinosi socijalnoj koheziji i razbijanju predrasuda.

U tom kontekstu, Hopkins & McKeown (2002) razmatraju kako se obrazovanje za održivi razvoj može integrisati sa interkulturalnim učenjem, naglašavajući da su globalna odgovornost i razumevanje drugih kultura međusobno povezani procesi. Ovi autori ističu da školski kurikulumi treba da obuhvate interkulturalne veštine kako bi učenici razvili osećaj pripadnosti globalnoj zajednici.

Ljudska prava i obrazovanje

Obrazovanje o ljudskim pravima ima ključnu ulogu u razvoju demokratskih društava (Osler & Starkey, 2010). Prema ovim autorima, učenici moraju razumeti osnovne principe ljudskih prava kako bi mogli da ih prepoznaju, zaštite i primene u svakodnevnom životu. Sassen (2007) analizira globalizaciju kroz prizmu ljudskih prava i ističe da su obrazovni sistemi ključni za razvijanje svesti o pravima i obavezama građana u modernim društvima.

U ovom kontekstu, Trilling & Fadel (2009) ukazuju da je učenje o ljudskim pravima fundamentalni deo obrazovanja 21. veka i da razvija kritičko mišljenje i socijalnu odgovornost kod učenika.

Ekološka odgovornost i održivi razvoj

Jedan od ključnih izazova savremenog obrazovanja jeste razvijanje ekološke svesti kod učenika (Orr, 1992). Orr naglašava da ekološka pismenost nije samo naučno pitanje, već i etička obaveza pojedinca u društvu. Sterling (2001) tvrdi da održivo obrazovanje mora biti holistički pristup koji obuhvata praktične aktivnosti, kritičku refleksiju i dugoročne promene u ponašanju učenika.

Tilbury (1995) istražuje načine na koje se održivi razvoj može efikasno implementirati u školske programe i ističe važnost projekata koji povezuju ekološku edukaciju sa globalnim problemima.

Cilj istraživanja i hipoteze

Glavni cilj ovog istraživanja jeste evaluacija uticaja eTwinning projekta "We Have a Home in Every Corner of the World" na razvoj interkulturalnih kompetencija, svesti o ljudskim pravima i ekološke odgovornosti kod učenika.

Polazne hipoteze istraživanja su:

1. H1: Učenici koji učestvuju u projektu pokazuju viši stepen interkulturalne svesti i tolerancije.
2. H2: Projekat značajno doprinosi razumevanju osnovnih principa ljudskih prava među učesnicima.
3. H3: Aktivnosti projekta pozitivno utiču na ekološku svest i odgovorno ponašanje učenika prema životnoj sredini.

Metodologija

Istraživanje je sprovedeno u okviru projekta u jednoj od škola učesnica, uz uzorak od 63 učenika i 20 nastavnika. Korišćene su sledeće metode:

1. Anketiranje učenika i nastavnika – Korišćena je standardizovana anketa sa Likertovom skalom (1–5) za procenu stavova o interkulturalnosti, ljudskim pravima i ekološkoj odgovornosti pre i posle projekta.
2. Polustrukturisani intervjui – Sprovedeni sa 10 nastavnika i 15 učenika radi dublje analize iskustava učesnika.
3. Analiza nastavnih pristupa – Upoređeni su nastavni modeli korišćeni u okviru projekta sa tradicionalnim metodama nastave.
4. Statistička obrada podataka – Primenjena je deskriptivna statistika i t-test za poređenje rezultata pre i posle projekta.

Rezultati istraživanja

Rezultati su pokazali da su interaktivne metode korišćene u okviru projekta imale značajan uticaj na razvoj interkulturalne svesti, razumevanja ljudskih prava i ekološke odgovornosti kod učenika. Ovo ukazuje na činjenicu da rezultati istraživanja potvrđuju početne hipoteze i ukazuju na značajne promene u stavovima učenika i nastavnika.

Tabele 1.1., 1.2. i 1.3. prikazuju prosečne vrednosti stavova učenika o interkulturalnosti, ljudskim pravima i ekološkoj odgovornosti pre i posle učešća u projektu.

Interkulturalna svest

Tabela 1.1 – Prosečne ocene pre i posle projekta (Likertova skala 1–5), segment interkulturalnost

Pitanje	Pre projekta (M ± SD)	Posle projekta (M ± SD)	p-vrednost (t-test)
“Poznavanje drugih kultura je važno”	3.2 ± 1.1	4.6 ± 0.7	p < 0.001
“U interakciji sa vršnjacima iz drugih zemalja osećam se prijatno”	3.5 ± 1.0	4.5 ± 0.8	p < 0.001
“Interkulturalna saradnja pomaže boljem razumevanju sveta”	3.7 ± 1.2	4.8 ± 0.6	p < 0.001

Nakon projekta, 87% učenika pokazalo je povećano razumevanje i toleranciju prema različitim kulturama.

Razumevanje ljudskih prava

Tabela 1.2 – Prosečne ocene pre i posle projekta (Likertova skala 1–5), segment ljudska prava

Pitanje	Pre projekta (M ± SD)	Posle projekta (M ± SD)	p-vrednost (t-test)
“Razumem osnovne principe ljudskih prava”	3.0 ± 1.0	4.4 ± 0.7	p < 0.001
“Znam kako da prepoznam kršenje ljudskih prava”	2.9 ± 1.2	4.3 ± 0.8	p < 0.001

Ukupno 81% učenika je pokazalo poboljšano znanje o ljudskim pravima.

Ekološka odgovornost

Tabela 1.3 – Prosečne ocene pre i posle projekta (Likertova skala 1–5), segment ekološka odgovornost

Pitanje	Pre projekta (M ± SD)	Posle projekta (M ± SD)	p-vrednost (t-test)
“Razumem koncept održivog razvoja”	3.1 ± 1.1	4.5 ± 0.7	p < 0.001
“Praktikujem reciklažu kod kuće”	3.4 ± 1.0	4.7 ± 0.6	p < 0.001

Nakon projekta, 82% učenika razvilo je veću svest o značaju reciklaže i održivog razvoja.

Analiza polustrukturisanih intervjua

Intervjui su sprovedeni sa 10 nastavnika i 15 učenika kako bi se dublje analizirala njihova iskustva i percepcija učinaka projekta.

Učenici su istakli sledeće ključne aspekte:

- Širenje perspektiva: „Nikada ranije nisam imao priliku da komuniciram sa vršnjacima iz drugih zemalja. Sada vidim koliko smo svi slični i koliko možemo učiti jedni od drugih.“ (Učenik, 14 godina)
- Bolje razumevanje ljudskih prava: „Sada znam da svako ima pravo na obrazovanje i slobodu izražavanja. Ranije nisam razmišljao o tome koliko su neka deca u svetu uskraćena za ta prava.“ (Učenik, 15 godina)
- Ekološka svest: „Pre projekta nisam znao koliko plastike koristimo u svakodnevnom životu. Sada sam počeo da recikliram kod kuće i trudim se da ubedim porodicu da smanjimo otpad.“ (Učenik, 17 godina)

Nastavnici su istakli sledeće ključne aspekte:

- Pобољшanje interkulturalnih kompetencija učenika: „Primećujem da su učenici sada otvoreniji za različite kulture. Više postavljaju pitanja o običajima i tradicijama drugih zemalja.“ (Nastavnik društvenih nauka)
- Povećana angažovanost u nastavi: „Kada se govori o ljudskim pravima ili zaštiti životne sredine, učenici sada aktivnije učestvuju. Imaju više argumenata i žele da predlože rešenja.“ (Nastavnik građanskog vaspitanja)
- Unapređenje nastavne prakse: „Uvođenje digitalne komunikacije kroz eTwinning pokazalo se kao odličan način za učenje. Učenici su motivisaniji kada koriste tehnologiju za povezivanje sa vršnjacima iz drugih zemalja.“ (Nastavnik informatike)

Kroz intervjuje, nastavnici i učenici su izrazili svoje utiske o značaju projekta:

- Učenici o interkulturalnosti: “Naučio sam koliko je važno razumeti i poštovati kulture drugih naroda. Više se ne osećam nelagodno u komunikaciji sa vršnjacima iz drugih zemalja.” (učenik, 15 godina)
- Nastavnici o pedagoškom pristupu: “eTwinning je omogućio da učenici uče kroz realne životne situacije, umesto samo iz udžbenika. Sada kritički razmišljaju o globalnim izazovima.” (nastavnik, 15 godina iskustva)

Analiza nastavnih pristupa

U okviru projekta korišćeni su različiti obrazovni pristupi, a njihov efekat je analiziran u poređenju sa metodama koje su se pokazale efikasnim u ranijim istraživanjima (Trilling & Fadel, 2009). Sledeća tabela prikazuje glavne nastavne metode primenjene u projektu i njihov efekat na učenike.

Tabela 2 – Analiza nastavnih pristupa u okviru projekta

Nastavni pristup	Primena u projektu	Evaluacija efekata
Interaktivne radionice	Diskusije, debate, studije slučaja o ljudskim pravima	Učenici pokazali veće interesovanje i angažovanost
Projekti zasnovani na učenju kroz praksu	Ekološke akcije: reciklaža, sadnja drveća	Povećana svest učenika o održivom razvoju
Međunarodna razmena putem eTwinning platforme	Digitalna komunikacija sa učenicima iz drugih zemalja	Razvoj interkulturalnih kompetencija
Kritičko mišljenje i rešavanje problema	Analiza stvarnih primera kršenja ljudskih prava	Učenici razvili argumentovane stavove i diskusione veštine

Kako bi se sagledala razlika između inovativnih metoda korišćenih u projektu i tradicionalnih pristupa u nastavi, sprovedena je analiza koja pokazuje u kojoj meri su učenici imali koristi od modernijih obrazovnih modela. Sledeća tabela prikazuje ovo poređenje.

Tabela 3 – Poređenje nastavnih metoda korišćenih u projektu sa tradicionalnim pristupima

Nastavni pristup	Primena u projektu	Rezultati
Rad u grupama sa učenicima iz drugih zemalja	☐ Da	Učenici su razvili veće poverenje u komunikaciji sa vršnjacima iz različitih kultura
Praktične ekološke akcije (sadjnja drveća, čišćenje prirode)	☐ Da	Porast ekološke svesti kod 82% učenika
Klasična predavanja o multikulturalizmu	☐ Ne (zamenjena debatama i diskusijama)	Veća angažovanost učenika i bolje razumevanje ljudskih prava
Digitalna komunikacija sa partnerskim školama (eTwinning)	☐ Da	Učenici stekli realno iskustvo u međunarodnoj saradnji

Kombinacija ovih metoda omogućila je povećanu aktivnu participaciju učenika i dugoročno usvajanje znanja kroz praktične i interaktivne aktivnosti. Nastavnici su istakli da je uvođenje digitalne saradnje kroz eTwinning platformu bio posebno efektivan metod, jer je omogućio učenicima direktnu komunikaciju sa vršnjacima iz drugih zemalja, čime su stekli realno iskustvo interkulturalne razmene.

Diskusija i zaključak

Rezultati ovog istraživanja ukazuju na značajan napredak učenika u razumevanju interkulturalnosti, ljudskih prava i ekološke odgovornosti, potvrđujući nalaze Banksa (2015) i Oslera & Starkeya (2010) da su globalne kompetencije ključne za obrazovanje u 21. veku.

Dodavanjem kvalitativnih metoda poput polustrukturisanih intervjua, uvideli smo da su učenici razvili veći nivo empatije, kritičkog mišljenja i ekološke svesti. Takođe, analiza nastavnih pristupa pokazala je da kombinacija interaktivnih radionica, praktičnih ekoloških akcija i digitalne međunarodne saradnje donosi najbolje rezultate u učenju.

Dalja implementacija ovakvih projekata može doprineti izgradnji društva u kojem se različitosti poštuju, ljudska prava štite, a ekološka odgovornost postaje prioritet (Orr, 1992).

Projekat "We Have a Home in Every Corner of the World" pokazao je da je digitalna interkulturalna razmena kroz eTwinning platformu efikasan alat za razvoj međunarodne saradnje, multikulturalne tolerancije i ekološke svesti kod učenika.

Ključni zaključci istraživanja:

- 87% učenika pokazalo je porast svesti o kulturnim različitostima
- 81% učenika je bolje razumelo koncept ljudskih prava
- 82% učenika je steklo konkretna znanja o održivom razvoju i ekologiji

Dugoročno, ovakvi projekti mogu doprineti izgradnji globalne odgovornosti i društva zasnovanog na inkluziji.

Literatura

- Banks, J. A. (2015). *Cultural diversity and education: Foundations, curriculum, and teaching*. Pearson.
- Hopkins, C., & McKeown, R. (2002). *Education for sustainable development: An international perspective*. Environmental Education Research.
- Mansouri, F., & Jenkins, L. (2010). *Global perspectives on the politics of multiculturalism*. Routledge.
- Osler, A., & Starkey, H. (2010). *Teachers and human rights education*. Trentham Books.
- Orr, D. W. (1992). *Ecological literacy: Education and the transition to a postmodern world*. SUNY Press.
- Parekh, B. (2000). *Rethinking multiculturalism: Cultural diversity and political theory*. Harvard University Press.
- Sassen, S. (2007). *A sociology of globalization*. W.W. Norton & Company.
- Selwyn, N. (2011). *Education and technology: Key issues and debates*. Bloomsbury Publishing.
- Sterling, S. (2001). *Sustainable education: Re-visioning learning and change*. Green Books.
- Tilbury, D. (1995). *Environmental education for sustainability: Defining the new focus of environmental education in the 1990s*. Environmental Education Research.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Jossey-Bass.

Intercultural Exchange, Human Rights, and Environmental Awareness in Education: A Study of the eTwinning Project 'We Have a Home in Every Corner of the World'

Andrijana Vasić¹, Osman Kozluca², Dušan Stojaković³

¹ Information Technology High School - ITHS Belgrade, andrijana.vasic@iths.edu.rs

² Mürşide Ermumcu Vocational and Technical Anatolian High School of Commerce, Isparta, Turkey, osmankozluca0986@gmail.com

³ University of Business Academy in Novi Sad, Faculty of Contemporary Arts in Belgrade, dusan.stojakovic@fsu.edu.rs

Abstract: This paper analyzes the eTwinning project “We Have a Home in Every Corner of the World”, which aims to enhance intercultural exchange, human rights protection, and environmental awareness among students. The project includes 10 schools from Turkey and 17 partner countries, with a total of 35 teachers and 421 students. The research is based on quantitative and qualitative data analysis, collected through surveys, semi-structured interviews, and a comparative analysis of teaching approaches. The research results indicate a significant increase in intercultural awareness (87%), understanding of human rights (81%), and environmental responsibility (82%) among students after participating in the project. Digital international collaboration through the eTwinning platform has proven to be an effective method for developing global competencies, tolerance, and active civic participation. The long-term effects of this project are expected to contribute to the development of future leaders who will promote human rights and sustainable development in their communities.

Keywords: eTwinning, intercultural education, human rights, environmental responsibility, international cooperation, sustainable development, digital learning.

Stručni članci

Vrsta rada: Preporuka za čitanje

Primljen: 20.01.2024.

Prihvaćen: 20.02.2024.

UDK: udk broj

Preporuka za čitanje: Willingham, Daniel T. *Why Don't Students Like School: A Cognitive Scientist Answers Questions About How the Mind Works and What It Means for the Classroom.* Jossey-Bass, 2022.

Valentin Kuleto.¹

Neko je jednom rekao: „Učenje je kao veslanje niz reku, a ne kao plutanje.“ Ova izreka pruža temeljan uvid u prirodu učenja. Međutim, često se suočavamo s pitanjima – Zašto učenici ne vole školu? i Kako da učenje postane zanimljivije i privlačnije? Da bismo bolje razumeli ova pitanja, zavirili smo u knjigu „Why Don't Students Like School?“ autora Danijela T. Vilingama (Daniel T. Willingham), kognitivnog psihologa, koji svoju ekspertizu koristi kako bi razotkrio tajne učenja.

Vilingam u svojoj knjizi iznosi nekoliko ključnih stavova o tome kako učenici uče:

1. Ljudski um privlači smisao, a ne novi podaci. Da bi škola bila zanimljivija, informacije bi trebalo da budu prezentovane na način koji ima smisao i značaj za učenike.
2. Duboko razumevanje proističe iz dugotrajne prakse. Znanje nije rezultat jednokratnog učenja, već ponavljanja i prakse.
3. Memorija je ključna u učenju. Iako se često misli da su činjenice i datumi nevažni, Vilingam naglašava da je snažna osnova znanja ključna za kritičko razmišljanje.
4. Kritičko razmišljanje je neodvojivo od činjenica. Učenici mogu efikasno razmišljati kritički samo ako imaju relevantno znanje i razumevanje.
5. Važno je postaviti izazove učenicima, ali ne i preopteretiti ih. Balansiranje nivoa težine zadatka je neophodno kako bi se učenicima održala pažnja.
6. Ljudi su prirodno loši u multitaskingu. Pokušaj istovremenog izvršavanja više kompleksnih zadataka može smanjiti efikasnost učenja.
7. Učenici su više motivisani da uče kada veruju da njihov trud donosi rezultate. Ovde se prvenstveno misli na koncept rasta („growth mindset“), gde se uspeh pripisuje napornom radu, a ne prirodnim sposobnostima.

Vilingam u narednim delovima svoje knjige iznosi i sledeće stavove:

- Radoznalost je prirodni instinkt i ne može se probuditi bez osnovnog znanja. Da bismo od učenika mogli da očekujemo da postavljaju pitanja ili istražuju određenu temu, najpre im moramo ponuditi osnovne informacije.
- Emocije igraju ključnu ulogu u procesu učenja. One su integralni deo kognitivnih procesa, jer utiču na to šta ćemo zapamtiti i kako ćemo na to reagovati.
- Iako ljudi primenjuju različite stilove učenja, nastava bi trebalo da se prilagodi materijalu, a ne stilovima učenja. Koje metode učenja će se primenjivati, zavisi od vrste materijala.
- Kvalitetan nastavnik je onaj koji poseduje duboko razumevanje predmeta koji predaje i načina na koji učenici uče.
- Obrazovanje bi trebalo da se fokusira na razvijanje trajnih veština umesto kratkoročnih performansi.

Uvidi koje nam pruža Vilingamova knjiga mogu biti od ključnog značaja za preoblikovanje načina na koji se pristupa obrazovanju. Što bolje razumemo način na koji učenici uče, to uspešnije možemo kreirati okruženje u kojem će učenje biti zanimljivo, izazovno, ali i motivišuće. Da bismo podstakli ljubav prema učenju, moramo početi da se usredsređujemo na stvaranje smisla, podržavanje dubokog razumevanja kroz praksu i poštovanje jedinstvenog puta svakog učenika. Ne smemo zaboraviti da je učenje baš kao i veslanje niz reku: aktivan proces koji zahteva strpljenje i napor, a iznad svega – razumevanje.

Izvor: Willingham, Daniel T. *Why Don't Students Like School: A Cognitive Scientist Answers Questions About How the Mind Works and What It Means for the Classroom*. Jossey-Bass, 2022.

Prilozi uredništva

Časopis za savremeno obrazovanje – InspirED Teachers' Voice
Uređivački odbor

Institut za moderno obrazovanje
Masarikova 5, Beograd
11000 Beograd
+381 (0)11 4011 260
E-mail: inspirED@institut.edu.rs
Web site: <http://www.teachers-voice.org/>

O ČASOPISU

InspirED Teachers' Voice je naučni časopis otvorenog pristupa posvećen razvoju savremenog obrazovanja.

InspirED Teachers' Voice osnovan je sa ciljem negovanja internacionalnih i identitetskih nauka iz oblasti obrazovanja. Ovaj časopis pozdravlja radove iz različitih tematskih oblasti kao što su pedagogija i andragogija, obrazovna psihologija, obrazovna sociologija i sociologija obrazovanja, primena IT-ja u obrazovanju, održivo obrazovanje, inkluzija, kao i druge oblasti koje su značajne za K-12 nastavnike, roditelje i društvo u celini, ali i marketing, menadžment, komunikacije i kreativne industrije.

Cilj časopisa je da podrži i unapredi profesionalni razvoj nastavnika, da podstakne inovacije u obrazovanju, primenu novih tehnologija i da podrži održiv i inkluzivan razvoj obrazovanja. Kroz časopis se neguju i nauke o umetnosti, kultura, emocionalna inteligencija, rad sa darovitim učenicima i decom sa posebnim potrebama, kao i druge oblasti koje su značajne za razvoj obrazovanja u savremenom svetu.

Časopis InspirED Teachers' Voice omogućava autorima da objave svoje radove i podele svoje iskustvo i znanje iz oblasti obrazovanja sa drugim nastavnicima i stručnjacima. Pored toga, pruža platformu za razmenu ideja, teorijskih i praktičnih saznanja, kao i za razvoj reflektivne nastavne prakse. Stoga ovaj časopis podržava doprinose autora i istraživača iz različitih disciplina i naučnih oblasti koje su opisane u našoj Naučnoj politici i koje doprinose razvoju savremenog obrazovanja.

Prof. Dr. Valentin Kuleto
Glavni i odgovorni urednik

Časopis za savremeno obrazovanje - InspirED Teachers' Voice
Uređivački odbor

Institut za moderno obrazovanje
Masarikova 5, Beograd
11000 Beograd
+381 (0)11 4011 260
E-mail: inspirED@institut.edu.rs
Web site: <http://www.teachers-voice.org/>

IZDAVAČ

Izdavač Časopisa za savremeno obrazovanje InspirED Teachers' Voice je Institut za moderno obrazovanje (IMO) u Beogradu. Cilj Instituta za moderno obrazovanje je unapređenje kvaliteta obrazovnog procesa kroz edukaciju sadašnjih i budućih zaposlenih u obrazovanju i promociju najsavremenijih obrazovnih tehnologija. Misija IMO je da pomogne pojedincima u tome da postanu uspešniji, a školama i obrazovnim ustanovama u implementaciji tehnologija i tehnika za unapređenje obrazovnog procesa. Institut za moderno obrazovanje je i savetodavni centar za sve lidere u obrazovanju, kao i mesto profesionalne nastavne prakse za buduće profesore.

Institut za moderno obrazovanje je deo vodeće multinacionalne edtech kompanije LINKgroup, koja se 25 godina uspešno bavi profesionalnom edukacijom i sertifikacijom u oblasti informacionih tehnologija i savremenog poslovanja. Kao kompanija koja se bavi edukacijom u različitim sferama, LINKgroup ima svoje institucije u Srbiji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Rumuniji, Ukrajini, Moldaviji i Sjedinjenim Američkim Državama, a putem jedinstvenog e-Learning sistema za učenje na daljinu okuplja polaznike iz preko 120 zemalja sveta.

U okviru LINKgroup obrazovnog sistema (LINK Educational Alliance) postoji više od pedeset obrazovnih institucija i obrazovnih servisa. LINK Educational Alliance na jednom mestu okuplja obrazovne institucije bez obzira na naučnu oblast i nivo obrazovanja, kao i kompanije i pojedince koji su svesni da samo celoživotno učenje i usavršavanje donose profesionalni uspeh.

Časopis za savremeno obrazovanje - InspirED Teachers` Voice
Uređivački odbor

Institut za moderno obrazovanje
Masarikova 5, Beograd
11000 Beograd
+381 (0)11 4011 260
E-mail: inspirED@institut.edu.rs
Web site: <http://www.teachers-voice.org/>

Na osnovu Poslovnika o radu sa Pravilnikom o uređivanju Naučnog časopisa za savremeno obrazovanje – InspirED Teachers` Voice, donetog 15. 03. 2023, Uređivački odbor Časopisa za savremeno obrazovanje – InspirED Teachers` Voice donosi sledeći dokument:

ODLUKU

o usvajanju naučne politike Časopisa za savremeno obrazovanje – InspirED Teachers` Voice

Naučna politika časopisa

Kvalitetno obrazovanje je osnov napretka i uspeha pojedinca i društva – prof. dr Valentin Kuleto

U pogledu naučnih polja kojima časopis pretežno pripada, reč je o jednom naučnom polju društveno-humanističke nauke a više akademskih odnosno obrazovnih oblasti pravo, ekonomija i političke i organizacione nauke, filozofija, psihologija, pedagogija i sociologija, jezik i književnost, istorija)

Časopis neguje internacionalne, ali i identitetske nauke, posvećen je sledećim naučnim oblastima:

- e-learning;
- distance-learning sistemi;
- veštačka inteligencija u obrazovanju (artificial intelligence in education AIED);
- menadžment i marketing;
- preduzetništvo (digitalno preduzetništvo, socijalno preduzetništvo);
- pedagogija i andragogija;
- inovacije u obrazovanju;
- održivo obrazovanje;
- daroviti učenici;
- obrazovanje 4.0;
- digitalna umetnost i data art;
- nauke o umetnosti;
- kultura;
- Komunikologija;
- Pedagogija i andragogija;
- Obrazovna psihologija;
- Obrazovna sociologija i sociologija obrazovanja;
- Primena informacionih tehnologija u obrazovanju ;
- Inovacije u obrazovanju;
- Održivo obrazovanje;

- Daroviti učenici;
- Obrazovanje 4.0;
- Inkluzija;
- Rad sa decom sa posebnim potrebama;
- Nauke o umetnosti;
- Kultura ;
- Komunikologija;
- Emocionalna inteligencija;
- Likovna kultura;
- Flipped classroom;
- Refleksivna nastavna praksa;
- E-learning
- Proširena realnost u obrazovanju;
- STEM obrazovanje;
- Srpski jezik i književnost;
- Književnost za decu i mlade;
- Strani jezici i književnost;
- Filozofija sa etikom;
- Održivi razvoj;
- Sociologija porodice;
- Fizičko vaspitanje;
- Psihologija ličnosti;
- Kreativni marketing i kreativni biznis
- Obrazovanje i mediji
- Sociologija društvenih devijacija
- Parental Engagement;
- Praćenje i ocenjivanje u nastavi
- Profesionalni razvoj nastavnika
- I druge akademske i obrazovne oblasti i teme od interesa za K-12, nastavnike, roditelje i društvo.

U pogledu teorijskih i metodoloških smernica za obavljanje radova, časopis preporučuje IMRAD format za originalne naučne članke i PRISMA format za pregledne radove. Naučni radovi se upućuju na najmanje jednu recenziju, dok se stručni radovi ne upućuju na recenziju već o njihovom kvalitetu i podobnosti za objavljivanje odluku donosi Glavni i odgovorni urednik. Sve recenzije su double-blind.

Časopis koristi softver za proveru originalnosti i proverava originalnost svakog članka koji dobije pozitivne recenzije i preporuke recenzentata za objavu.

Časopis je open access i ne naplaćuje kotizaciju za obradu radova niti za njihovo objavljivanje. Svi objavljeni naučni radovi su vidljivi u celini na sajtu časopisa.

Društvena, državna i kulturna uloga časopisa ogleda se u priznavanju značaja i uloge različitih akademskih i obrazovnih disciplina u razvoju obrazovanja i na njima zasnovanih rešenja u oblasti društva i samog obrazovanja.

Opšti, naučni i društveni karakter časopisa ogleda se u deljenju znanja, rezultata naučno istraživačkog rada i promocije nauke.

U pogledu politike samoarhiviranja autor sme da učini vidljivom objavljenu verziju članaka – Publisher's PDF, Version of Record, VoR, uz navođenje gde i kad je publikovana. Autorima je

dozvoljeno da objavljenu verziju rada deponuju u institucionalni ili tematski repozitorijum ili da je objave na ličnim veb-stranicama (uključujući i profile na društvenim mrežama, kao što su ResearchGate, Academia.edu itd.), na sajtu institucije u kojoj su zaposleni, u bilo koje vreme nakon objavljivanja u časopisu. Autori su obavezni da pritom navedu pun bibliografski opis članka objavljenog u ovom časopisu (autori, naslov rada, naslov časopisa, volumen, sveska, paginacija) i postave link, odnosno URL lokacije na kojoj se članak nalazi.

Ukoliko u budućnosti zbog razvojnih tendencija bude postojala potreba da se izvrše promene u nastavnoj politici časopisa, o tome će odlučiti Upravni odbor na osnovu predloga Uredništva, odnosno uočenih potreba.

U Beogradu, 20. 04. 2023. godine

Glavni i odgovorni urednik

---

prof. dr Valentin Kuleto

Časopis za savremeno obrazovanje - InspirED Teachers` Voice
Uređivački odbor

Institut za moderno obrazovanje
Masarikova 5, Beograd
11000 Beograd
+381 (0)11 4011 260
E-mail: inspirED@institut.edu.rs
Web site: <http://www.teachers-voice.org/>

Na osnovu Statuta Instituta za moderno obrazovanje, član 3, stav 7, i Poslovnika o radu Uređivačkog odbora sa pravilnikom o uređivanju, Uređivački odbor časopisa za savremeno obrazovanje - InspirED Teachers` Voice na sednici održanoj dana 15.03. 2023. godine donosi sledeći:

Etički kodeks Časopisa za savremeno obrazovanje – InspirED Teachers` Voice

Članovi Uređivačkog odbora Časopisa za savremeno obrazovanje – InspirED Teachers` Voice nadziru primenu etičkih standarda u naučnoistraživačkom i izdavačkom radu i odgovorni su za očuvanje etike izdavača časopisa, Instituta za moderno obrazovanje. Nadzor podrazumeva detaljnu kontrolu nad plagijarizmom i podnošenjem netačnih informacija i kršenjem autorskih prava, kao i izjašnjenje o uočenom, ispravku, uklanjanje rukopisa i druge korake.

Ukoliko uredništvo otkrije kršenje etičkih principa, odnosno da već objavljeno delo sadrži lažne podatke, rukopis će biti revidiran ili uklonjen, i to će biti jasno navedeno u časopisu.

Plagijarizam

Plagijarizam, definisan kao prisvajanje tuđih ideja, reči ili drugih oblika kreativnog izražavanja i prezentacije i njihovo predstavljanje kao sopstvenih, predstavlja teško kršenje naučne i izdavačke etike. Plagijat može uključivati kršenje autorskih prava, što je krivično delo. Plagijat obuhvata sledeća ponašanja:

- preuzimanje ili skoro doslovno parafraziranje (da bi se prikrio plagijat) delova tekstova drugih autora bez jasnog navođenja izvora ili označavanja kopiranih fragmenata (na primer, korišćenjem navodnika);
- kopiranje formula, fotografija ili tabela iz tuđih radova bez ispravnog navođenja izvora i bez dozvole autora ili vlasnika autorskih prava da ih koriste.

Savetujemo autorima da pregledaju svaki rukopis na plagijat. Rukopisi koji jasno pokazuju znake plagijata biće odbijeni. Takođe, uredništvo za proveru originalnosti naučnih i stručnih radova, nakon što oni dobiju pozitivne recenzije, koristi softver PlagScan i druge programe.

Ukoliko se otkrije da je rad već objavljen u časopisu InspirED Teachers` Voice, biće povučen po metodi navedenoj u delu „Povlačenje radova”, a autorima će biti zabranjeno objavljivanje u časopisu ubuduće. Autori će takođe biti u obavezi da pošalju pisano izvinjenje autorima originalnog dela.

Povlačenje radova

Procese povlačenja i uklanjanja članaka ne treba uzimati olako i treba ih koristiti samo u retkim okolnostima. Primarni razlog za povlačenje ili uklanjanje rada je neophodnost da se greška otkloni kako bi se održao naučni integritet, a ne želja da se kažnjavaju autori.

Članci koji su prihvaćeni za objavljivanje, ali još uvek nisu na odgovarajući način objavljeni, obično se povlače. Na primer, pretpostavimo da je otkriveno da članak sadrži greške, lažne navode o autorskim pravima, da je dostavljen u više časopisa u isto vreme, da je plagiran, da manipuliše podacima radi prevare, da krši prava izdavača, nosilaca autorskih prava ili autora, ili da na drugi način predstavlja tešku povredu profesionalnog etičkog kodeksa i smernica za objavljivanje u časopisu InspirED Teachers' Voice. U tom slučaju, takav rad mora biti „povučen” i pre objavljivanja.

Objavljeni članci će biti aktuelni, tačni i nepromenjeni što je duže moguće. Međutim, mogu postojati okolnosti u kojima se već objavljeni članak mora ukloniti: ako postoje naknadne greške koje se moraju ispraviti, ako postoji povreda zakonskih ograničenja izdavača, vlasnika autorskih prava ili autora, ili ako postoji povreda profesionalnog etičkog kodeksa, kao što su višestruki podnesci, lažne tvrdnje o autorstvu, plagijat, prevara u korišćenju podataka itd. Nekoliko biblioteka i naučnih tela razvilo je standarde za uklanjanje članka iz onlajn baze podataka. Njihove najbolje prakse je usvojio IME: sadržaj članka (HTML i PDF) se uklanja i zamenjuje stranicom (HTML i PDF) na kojoj se navodi da je članak povučen u skladu sa smernicama za povlačenje članaka u časopisu, sa vezom do trenutnog dokumenta o toj politici.

Na preporuku naučne zajednice, autor ili uredništvo može povući članak, u skladu sa dobrom praksom.

Prijava kršenja etičkih normi i provera navoda

Svaki pojedinac ili institucija može u bilo kom trenutku prijaviti kršenje etičkih normi i druge nepravilnosti urednicima i redakciji i dati relevantne informacije/dokaze.

Postupak za proveru prijave odnosno analizu izvedenih dokaza pokreće glavni i odgovorni urednik, uz konsultacije sa uredništvom. Svaki dokaz koji se izvede tokom takvog postupka smatraće se poverljivim materijalom i predstavljace se samo onima koji direktno učestvuju u postupku.

Autorima i recenzentima za koje se sumnja da su prekršili etičke norme biće dozvoljeno da reaguju na prijave protiv njih. Ako se otkriju nepravilnosti, biće utvrđeno da li predstavljaju manji prekršaj ili veću povredu etičkih standarda.

Manji prekršaj

Manje prekršajne situacije rešavaće se u neposrednom dijalogu sa autorima odnosno recenzentima koji su počinili prekršaj, bez intervencije trećih lica; na primer:

- upozoravanje autora/recenzenta na manji prekršaj uzrokovan nesporazumom ili pogrešnom primenom akademskih standarda;
- pismo upozorenja autoru/recenzentu koji je učinio manji prekršaj.

Evidentno kršenje etičkih principa

Glavni i odgovorni urednik donosi odluke o ozbiljnim kršenjima etičkih standarda, u saradnji sa uredništvom ako proceni da je potrebna, a ukoliko je neophodno, i sa stručnom komisijom okupljenom za tu priliku.

Mogu se preduzeti sledeće mere (pojedinačno ili istovremeno):

- pisanje izjave ili uvodnika koji opisuje slučaj etičke povrede;
- slanje zvaničnog obaveštenja autoru/recenzentu;
- povlačenje objavljenog rada po proceduri opisanoj u delu „Povlačenje radova”;

- autorima će biti zabranjeno objavljivanje radova u časopisu na neodređeno vreme ili trajno;
- obaveštavanje relevantnih profesionalnih organizacija ili nadležnih organa o slučaju kako bi se mogle preduzeti neophodne radnje.

Uređivački odbor časopisa se rukovodi standardima i preporukama **Komiteta za etiku publikacija (COPE)**.

Open access

Verzija otvorenog pristupa časopisa InspirED Teachers` Voice je dostupna svima. Članci objavljeni u časopisu mogu se besplatno preuzeti i distribuirati u obrazovne i nekomercijalne svrhe sa sajta časopisa. Članci preuzeti sa veb-stranice časopisa besplatno moraju se koristiti u skladu sa licencom **Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works 3.0**

Autorska prava

Slanjem rada, autori se slažu sa sledećom politikom autorskih prava. Autori zadržavaju sva prava ukoliko rad ne bude odobren za objavljivanje u časopisu InspirED Teachers` Voice. Međutim, kada se članak prihvati, autori se odriču određenih prava u korist izdavača.

Ukratko, autori daju izdavaču pravo da objavi članak, da bude naveden kao prvi izdavač članka u slučaju kasnije upotrebe dela i da ga distribuira u svim oblicima i medijima. Detaljnije, izdavač dobija sledeća neekskluzivna prava na rukopis, uključujući sve dodatne materijale i sve delove, izvode ili elemente rukopisa:

- pravo na reprodukciju i distribuciju rukopisa, uključujući pravo štampanja na zahtev;
- pravo na objavljivanje probnih primeraka rukopisa, reprinta i posebnih izdanja;
- pravo da se rukopis prevede na druge jezike;
- pravo na reprodukciju rukopisa korišćenjem fotomehaničkih ili sličnih sredstava, uključujući, ali ne ograničavajući se na fotokopiranje, i na distribuciju takvih reprodukcija;
  - pravo na reprodukciju i distribuciju rukopisa elektronski ili optički na bilo kom nosaču podataka ili medijumu za skladištenje, uključujući hard disk, CD-ROM, DVD i Blu-ray disk (BD), u bilo kom formatu, kao i pravo na reprodukciju i distribuciju rukopisa sa ovih nosača podataka;
    - pravo na čuvanje rukopisa u bazama podataka, uključujući onlajn baze podataka, kao i pravo na prenošenje dokumenta na bilo koji tehnički sistem ili način;
    - pravo da rukopis učini dostupnim javnosti ili lokalnim grupama korisnika na pojedinačnoj osnovi, za upotrebu na monitorima ili drugim čitačima (uključujući čitače e-knjiga), kao i u obliku koji omogućava korisniku da štampa, putem interneta, druge usluge na mreži ili interne ili eksterne mreža.

Autori imaju ista prava kao i treće strane da koriste članak pod licencom **Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works 3.0 Srbija**

Autori, međutim, zadržavaju sledeća autorska prava nad objavljenim člankom: pravo da prevedu članak na drugi jezik, da ga koriste u kompilacijama svojih radova, da ga koriste u doktorskoj disertaciji ili monografiji, kako za komercijalne tako i za nekomercijalne svrhe, pod uslovom da je navedeno da je novi rad derivat članka objavljenog u časopisu InspirED Teachers` Voice, uz navođenje URL lokacije na kojoj se članak nalazi.

Politika privatnosti

Imena i adrese e-pošte unesene na veb-stranicu časopisa će se koristiti isključivo za potrebe ovog časopisa i neće biti dostupne trećoj strani iz bilo kog drugog razloga.

Odricanje od odgovornosti

Stavovi predstavljeni u objavljenim radovima ne predstavljaju stavove uredništva časopisa i Uređivačkog odbora. Autori prihvataju pravnu i moralnu odgovornost za ideje članaka. U slučaju da se podnese bilo kakav zahtev za naknadu štete, izdavač neće snositi zakonsku odgovornost. Izdavač niti glavni i odgovorni urednik takođe nisu odgovorni za eventualne propuste softvera za proveru originalnosti članaka, odnosno neutvrđene plagijate.

U Beogradu, 20. 04. 2023. godine

Glavni i odgovorni urednik

---

prof. dr Valentin Kuleto

Časopis za savremeno obrazovanje - InspirED Teachers` Voice
Uređivački odbor

Institut za moderno obrazovanje
Masarikova 5, Beograd
11000 Beograd
+381 (0)11 4011 260
E-mail: inspirED@institut.edu.rs
Web site: <http://www.teachers-voice.org/>

Za potrebe časopisa EdTech Journal neophodno je da autori popune sledeći obrazac i dostave ga, uz svoj rad i ostale priloge, na mejl adresu: inspirED@institut.edu.rs

PODACI O AUTORU*

Napomena: Ukoliko je više autora, popuniti ovaj obrazac za svakoga pojedinačno.

Ime i prezime autora	
Zvanje	
Orcid id * ukoliko imate	
Institucija u kojoj je autor zaposlen (Fakultet, Univerzitet)	
Adresa, Grad, Država	
Telefon institucije	
Imejl-adresa institucije	
Adresa stanovanja u slučaju da je autor nezaposlen ili penzionisano lice	
Mobilni telefon (Viber, WhatsApp)	
Imejl-adresa (alternativna)	

PODACI O RADU

Naslov rada na srpskom jeziku	
Broj karaktera sa razmakom	
Mesto i datum slanja rada	

Časopis za savremeno obrazovanje - InspirED Teachers` Voice
Uređivački odbor

Institut za moderno obrazovanje
Masarikova 5, Beograd
11000 Beograd
+381 (0)11 4011 260
E-mail: inspirED@institut.edu.rs
Web site: <http://www.teachers-voice.org/>

Na osnovu Statuta Instituta za moderno obrazovanje, član 3, stav 7, Uređivački odbor Časopisa za savremeno obrazovanje – InspirED Teachers` Voice na sednici održanoj dana 15.03.2023.. godine donosi:

UPUTSTVO ZA AUTORE

„Poštovani autori,

Časopis za savremeno obrazovanje – InspirED Teachers` Voice objavljuje samo radove koji su originalni i nisu nigde prethodno objavljivani. Za podatke objavljene u tekstu odgovaraju autori. Časopis objavljuje naučne radove u okviru sledećih klasifikacija: naučni članci (originalan/izvorni naučni rad, pregledni rad, kratko ili prethodno saopštenje i naučna kritika, odnosno polemika i osvrti) i stručni članci (stručni rad, informativni prilog, prikaz i stručna kritika, odnosno polemika i osvrti).

Uredništvo zadržava pravo da tekst koji nije u skladu sa Naučnom politikom i Uputstvom za autore, odnosno za koji nije korišćen Šablon (templejt) časopisa vrati autoru kao neodgovarajući (da rad odbije) ili da zatraži korekcije rada pre upućivanja u postupak recenziranja.

Radovi mogu biti pisani na srpskom ili engleskom jeziku na bazi templejta (šablona) na srpskom jeziku „Šablon_InspirED Teachers` Voice“ dostupnih na sajtu časopisa. Ukoliko je rad na srpskom jeziku, Uredništvo će obezbediti prevod rada na engleski jezik, i obratno. Uredništvo će po zaprimanju članka iz teksta ukloniti podatke o autorima ili metapodatke koji otkrivaju identitet autora kako bi se radovi uputili na anonimne recenzije.

Uredništvo prima radove isključivo upućene putem mejla na adresu inspirED@institut.edu.rs ili putem veb-sajta časopisa. Potrebno je da svoje radove šaljete isključivo elektronskim putem zajedno sa popunjenim formularom „Podaci o autoru“ na adresu inspirED@institut.edu.rs odnosno putem veb-sajta. Uz rad obavezno dostavite popunjen formular „Podaci o autoru“, koji se može preuzeti sa sajta časopisa-

Potrebno je koristiti APA sistem referenciranja u radu. Detaljne informacije o referencama navedene su u dokumentu „Šablon_InspirED Teachers` Voice“.

54 Autori su u obavezi da poštuju naučne i etičke principe i pravila prilikom priprema i izdavanja članka, u skladu sa međunarodnim standardima.

Autori se slažu sa sledećom politikom autorskih prava slanjem rada. Autori zadržavaju sva prava ukoliko rad ne bude odobren za objavljivanje u časopisu InspirED Teachers` Voice. Međutim, kada se članak prihvati, autori daju izdavaču pravo da objavi članak, da bude naveden kao prvi izdavač članka u slučaju kasnije upotrebe dela i da ga distribuira u svim oblicima i medijima.”

Napominjemo da časopis koristi softver PlagScan za proveru originalnosti naučnih radova nakon dobijanja pozitivnih recenzija, odnosno u postupku donošenja odluke o prihvatanju i publikovanju rada u sveskama časopisa. Ukoliko se utvrdi plagijat ili autoplagijat, odnosno lažno autorstvo, rad ne može biti prihvaćen za objavu. Postupak testiranja na plagijat obaviće se nakon i isključivo u slučaju dobijanja pozitivnih recenzija. Radovi će biti odbijeni ukoliko se utvrdi plagijat, autoplagijat ili lažno autorstvo.

Ukoliko zbog razvojnih tendencija u budućnosti bude postojala potreba da se izvrše promene u Uputstvu za autore, o tome će odlučiti Upravni odbor na osnovu predloga Uredništva i Uređivačkog odbora, odnosno uočenih potreba.

U Beogradu, 20.04. 2023. godine

Glavni i odgovorni urednik

---

prof. dr Valentin Kuleto

Vrsta rada:
Primljen:
Prihvaćen:

Naslov

Ime Prezime ¹, Ime Prezime ² i Ime Prezime ^{2,*}

- ¹ Pripadnost ustanovi 1: Univerzitet, Fakultet, grad, država; e-mail
² Pripadnost ustanovi 1: Univerzitet, Fakultet, grad, država; e-mail
* Kontakt-informacije: e-mail; Tel. (uključujuću pozivni broj za zemlju)

Sažetak: Najmanje 150, a najviše 200 reči, u jednom pasusu. Sažeci za istraživačke radove čitaocima treba da na koncizan način predstave sinopsis rezultata istraživanja. Molimo vas da koristite ovaj tip strukturiranih sažetaka, samo bez naslova, za radove koje prilažete: Cilj studije treba da bude jasno naveden u uvodu; istraživačka pitanja treba smestiti u širi kontekst. (2) Procedure: ukratko navedite najuobičajenije metode i postupke koji su korišćeni, ukoliko je to relevantno. U ovom segmentu se sumiraju ključni zaključci. U ovom delu rada pomenite ključne rezultate ili interpretacije. Kada pišete sažetak, bitno je da imate na umu glavna poglavlja članka, ali je takođe bitno da se najvažniji zaključci ne preuveličavaju.

Ključne reči: ključna reč 1; ključna reč 2; ključna reč 3, ključna reč 4, ključna reč 5 (Odaberite pet do sedam relevantnih ključnih reči koje su istovremeno karakteristične za sam rad i dovoljno česte na dotičnom polju proučavanja).

Title (eng)

Abstract: A minimum of 150 and a maximum of 200 words in a single paragraph. Abstracts for research articles should provide readers with a concise synopsis of the findings. Please adopt the following type of structured abstracts, but with no headings, for your submissions: The objective of the study should be made clear in the introduction; the question should be placed in a broader context. (2) Procedures: briefly outline the most common methods or treatments used; if applicable. The article's key findings are summarised in this section. Indicate the key takeaways or interpretations at this point in the paper. When writing an abstract, it is important to keep the major points of the article in mind, but it is also important to avoid exaggerating the main findings.

Keywords: keyword 1; keyword 2; keyword 3, keyword 4, keyword 5 (Select five to seven relevant keywords that are both distinctive to the paper and sufficiently frequent in the field of study.)

Svaki deo ovog šablona može biti formatiran na poseban način. Odgovarajući stilovi za različite delove dokumenta mogu se pronaći u meniju „Styles” u Wordu. Segmenti koji nisu obavezni jasno su označeni kao takvi. U radovima se koriste priloženi naslovi segmenata. Kad je reč o drugim vrstama članaka, kao što su pregledni radovi, postoji veća sloboda u pogledu strukture.

Možete kontaktirati sa uredništvom slanjem mejla na adresu inspirED@institut.edu.rs ili putem kontakt forme na sajtu časopisa.

1. Uvod

Značaj rada potrebno je istaknuti u uvodu, koji treba da predstavi širi okvir istraživanja. Potrebno je objasniti cilj i značaj rada. Prilikom pregleda trenutnog statusa istraživanja, bitno je referencirati se na najvažnije studije. Tamo gde je potrebno, molimo naglasite hipoteze koje su predmet debate ili se međusobno ne slažu. U zaključku, ukratko navedite svrhu istraživanja i naglasite najvažnije zaključke. Molimo vas da pokušate da napišete uvod tako da on bude razumljiv i naučnicima iz drugih polja, koliko je to moguće. Potrebno je koristiti APA sistem referenciranja u radu. Detaljne informacije o referencama navedene su na kraju ovog teksta.

2. Materijali i metode

Potrebno je napisati detaljne opise Materijala i metoda, tako da ih drugi mogu ponoviti i vršiti dalja istraživanja na osnovu objavljenih rezultata. Svi materijali, podaci, kompjuterski kod i protokoli u vezi sa objavljivanjem vašeg rukopisa treba da budu dostupni čitaocima. Molimo vas da imate u vidu ovaj zahtev. Ukoliko postoje bilo kakva ograničenja u pogledu dostupnosti materijala ili informacija u trenutku predavanja teksta, molimo vas da ih navedete. Postojeće metode i protokoli mogu se ukratko pomenuti i navesti na odgovarajući način, dok je nove metode i protokole potrebno detaljno opisati.

3. Rezultati

U ovom segmentu poželjni su međunaslovi. On treba da pruži jezgrovit i precizan pregled rezultata eksperimenata, njihove interpretacije, kao i zaključaka koji se mogu izvesti.

3.1. Podsekcija

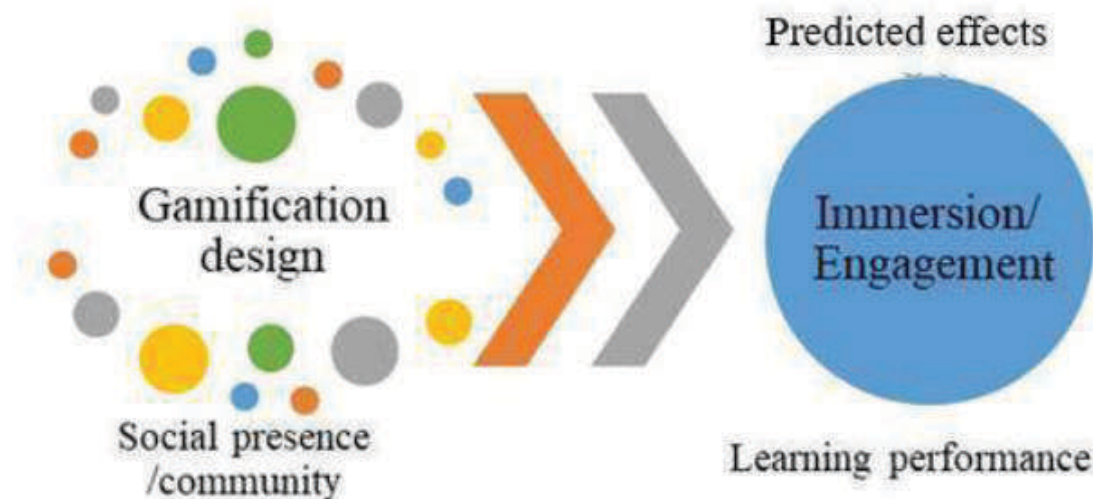
3.1.1. Potpodsekcija

Lista sa nabranjem treba da izgleda ovako:

- Stavka 1;
- Stavka 2;
- Stavka 3;

3.2. Slike, tabele i shematski prikazi

U glavnom tekstu, navodite sve slike i tabele kao Slika 1, Tabela 1 itd.

Slika 1. Veza između dizajna gejmfikacije i obrazovnih rezultata, adaptirano prema [16].

¹ Tabele mogu imati legendu (footer).

Tabela 1. Tabele treba postavljati u tekst u blizini mesta na kom se prvi put pominju.

Red	Naziv kolone 1	Naziv kolone 2
1	Vrednost 1	Vrednost 3
2	Vrednost 2	Vrednost 3

¹ Tabele mogu imati legendu (footer).

Tekst se nastavlja ovde (Slika 2 i Tabela 2).

Primer jednačine:

$$a = b + c + d + e + f + g + h + i + j + k + l$$

1)

4. Diskusija

Autor(i) treba da detaljno razmotre rezultate i načine na koji se oni mogu razumeti iz perspektive ranijih istraživanja i radnih pretpostavki. Moramo razmotriti sve moguće ishode svojih rezultata i njihove posledice. Ovde se navode i mogućnosti kad je reč o smerovima u kojima bi se istraživanje moglo dalje razvijati.

5. Zaključak

Ukoliko je debata veoma duga ili kompleksna, u rukopis se može uvrstiti ovaj segment. Poželjan je pogotovo ako se ne koristi IMRAD model.

Dodatak (Appendix) 1

Dodatne informacije ili podaci mogu se navesti u dodatku – npr. objašnjenja detalja eksperimenta koja bi inače poremetila tok glavnog teksta, ali su ipak značajna za razumevanje i ponavljanje istraživanja predstavljenog u glavnom tekstu, odnosno slike ili replike koje se odnose na eksperimente za koje su reprezentativni podaci navedeni u glavnom tekstu. Dodatak se može iskoristiti i za izvođenje matematičkih dokaza rezultata koji nisu od fundamentalnog značaja za rad.

Zahvalnica

Naziv i broj projekta, odnosno naziv programa u okviru koga je članak nastao, kao i naziv institucije koja je finansirala projekat ili program navodi se u posebnoj napomeni na kraju članka.

Reference

U APA stilu citiranja, reference se navode na kraju rukopisa i broje se redom njihovog pojavljivanja u tekstu. Brojevi se navode unutar uglastih zagrada, pre znakova interpunkcije. Za svaku referencu potrebno je navesti digitalni identifikator objekta (DOI), ako je dostupan. Na primer:

Mares, I. (2001). Firms and the welfare state: When, why, and how does social policy matter to employers? In P. A. Hall & D. Soskice (Eds.), *Varieties of capitalism: The institutional foundations of comparative advantage* (pp. 184–213). Oxford University Press.

Ahlquist, J. S., & Breunig, C. (2009). Country clustering in comparative political economy. Max-Planck Institute for the Study of Societies. https://www.mpifg.de/pu/mpifg_dp/dp09-5.pdf

Za članke u elektronskom obliku, navodi se i URL adresa na kojoj se članak može pronaći.

Reference za knjige se navode na sledeći način:

- Borges, J. L. (1999). *Selected non-fictions*. E. Weinberger (Ed.). Viking.
- Dunnett, N., & Kingsbury, N. (2008). *Planting green roofs and living walls* (2nd ed.). Timber Press.

• Ako se radi o delu koje nije knjiga, kao što je novinski članak, navodi se naziv članka i novina, kao i datum objavljivanja:

- Foderaro, L. W. (2012, April 6). Rooftop greenhouse will boost city farming. *New York Times*, p. A20.

• Reference za doktorske disertacije i magistarske teze se navode na sledeći način:

- Smith, J. D. (2008). *Influence of social support on eating behaviors of African American women* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3320207)

• U slučaju da je izvor dostupan samo na veb stranici, referenca se navodi na sledeći način:

- Citation Style Editor. (n.d.). *CSL search by example*. Retrieved December 15, 2012, from <http://editor.citationstyles.org/searchByExample/>

Na osnovu Poslovnika o radu sa Pravilnikom o uređivanju Naučnog časopisa za savremeno obrazovanje – EdTech Journal, donetog 29. 12. 2021, Uređivački odbor Naučnog časopisa za savremeno obrazovanje – EdTech Journal donosi sledeći dokument:

ODLUKA

o izboru / listi recenzenata

Formira se Lista recenzenata u sledećem sastavu:

1. Dr Valentin Kuleto, vanredni profesor, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija
2. Dr Milena Ilić, docent, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija
3. Aleksandra Karadžić, Institut za moderno obrazovanje, Beograd, Srbija
4. Dr Dragan Čalović, profesor, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija
5. Doc. dr Dušan Stojaković, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija
6. Doc. dr Marko Ranković, Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Univerzitet Union – Nikola Tesla, Beograd, Srbija
7. Dr Milosav Majstorović, profesor strukovnih studija, Visoka škola strukovnih studija za informacione tehnologije – ITS, Beograd, Srbija
8. Doc. dr Nevenka Popović Šević, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija
9. Doc. M. Arch Nina Stojanović, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija
10. Dr Šemsudin Plojović, profesor strukovnih studija, Visoka škola strukovnih studija za informacione tehnologije – ITS, Beograd, Srbija
11. Dr um. Vesna Opavski, predavač, Univerzitet Donja Gorica, Humanističke studije, Donja Gorica, Crna Gora
12. Dr Ivan Anić, profesor strukovnih studija, Visoka škola strukovnih studija za informacione tehnologije – ITS, Beograd, Srbija
13. Msc. Zorana Bodiroga, dipl. Filozof, International School, Belgrade, Serbia
14. Dr. Marija Panić, dipl. Filolog, International School, Belgrade, Serbia
15. Msc. Mladen Stanić, Srednja škola strukovnih studija ITHS, Beograd
16. Dr Anita Tufekčić, prof. Bibliotekarstva, OŠ „Antun i Stjepan Radić”, Gunja, Hrvatska
17. Dr Dragana Radenović, profesor strukovnih studija, Visoka škola za vaspitače, Beograd, Srbija
18. Mr Zvonimirka Jovičić, mr metodike razredne nastave matematike, „OŠ Moša Pijade”, Žagubica
19. Msc. Maja Ivović, Savremena osnovna škola, Beograd
20. Doc. dr Irina Tomić, Fakultet savremenih umetnosti u Beogradu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija
21. Dr Đorđe Stanojević, vanredni profesor, Fakultet savremenih umetnosti, Beograd,

Srbija

22. Dr Ana Savić, profesor strukovnih studija, Akademija tehničko-umetničkih strukovnih studija Beograd, Odsek Visoka škola elektrotehnike i računarstva, Beograd
23. Dr Branislav Radnović, redovni profesor, Fakultet poslovne ekonomije, Edukons univerzitet, Novi Sad, Sremska Kamenica, Srbija
24. Dr Ognjen Ridić, vanredni profesor, International University of Sarajevo, Fakultet menadžmenta i javne uprave, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
25. Dr Senad Bušatlić, redovni profesor, Internacionalni Univerzitet u Sarajevu, Fakultet menadžmenta i javne uprave, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
26. Mr Lidija Miletić, Visoka škola strukovnih sudija za informacione tehnologije, ITS Beograd, Srbija
27. Dr. um Milica Matović, Visoka škola strukovnih sudija za informacione tehnologije, ITS Beograd, Srbija
28. Ma Vidak Pejović, Savremena gimnazija, Beograd
29. Tatjana Vilček, International school, Beograd
30. Jelena Spasojević, Savremena gimnazija, Beograd

Ukoliko u budućnosti zbog razvojnih tendencija bude postojala potreba da se izvrše promene sastava recenzenata, o tome će odlučiti Upravni odbor na osnovu predloga Uredništva, svakog člana pojedinačno u pogledu prestanka njegovog članstva, odnosno uočenih potreba.

U Beogradu, 15. 03. 2023. godine

Predsednik Upravnog odbora

---

prof. dr Valentin Kuleto

Časopis za savremeno obrazovanje - InspirED Teachers` Voice
Uređivački odbor

Institut za moderno obrazovanje
Masarikova 5, Beograd
11000 Beograd
+381 (0)11 4011 260
E-mail: inspirED@institut.edu.rs
Web site: <http://www.teachers-voice.org/>

Institut za moderno obrazovanje i Časopis za savremeno obrazovanje – InspirED Teachers` Voice tragaju za osobama koje su stručne u različitim oblastima usmerenim ka razvoju savremenih obrazovanja ali i drugih akademskih oblasti koje su od interesa za društvo i obrazovanje, i koje bi preuzele ulogu recenzenta. Recenzenti Časopisa za savremeno obrazovanje – InspirED Teachers` Voice su osobe iz akademskih sredina, sa univerziteta, fakulteta i naučnih instituta, doktorandi kao i zaposleni u K-12 školama. Ukoliko se prepoznajete u ovom opisu, pošaljite nam svoj CV na imejl-adresu inspirED@institut.edu.rs ili putem našeg sajta <http://www.teachers-voice.org//>

U Beogradu, 20.04.2023. godine

Glavni i odgovorni urednik

---

prof. dr Valentin Kuleto

Časopis za savremeno obrazovanje - InspirED Teachers` Voice
 Uređivački odbor

Institut za moderno obrazovanje
 Masarikova 5, Beograd
 11000 Beograd
 +381 (0)11 4011 260
 E-mail: inspirED@institut.edu.rs
 Web site: <http://www.teachers-voice.org/>

RECENZENTSKI FORMULAR (sa uputstvom)

Poštovani recenzente, molimo Vas da pomognete Uređivačkom odboru da oceni rad identifikovan u nastavku. Molimo Vas da ovaj materijal i sadržaj tretirate kao strogo POVERLJIVO. Rukopis koji prati ovaj recenzentski formular je intelektualna svojina autora. Sva prava su zaštićena.

Molimo Vas da popunite formular koji pomaže u proceni podobnosti rada za objavljivanje u časopisu InspirED Teachers` Voice. Pogodnost rada za objavljivanje u časopisu InspirED Teachers` Voice može se utvrditi popunjavanjem ovog obrasca. Neophodno je oceniti originalnost, relevantnost, metodologiju, validnost rezultata, zaključaka i ukupan kvalitet i prikladnost članka za objavu na skali od 1 do 5, gde 5 predstavlja apsolutni razlog za prihvatanje, a 1 apsolutni razlog za odbijanje rada.

NASLOV ČLANKA: (Molimo dodajte.)

I KVALITET ČLANKA (Razmotrite svaki od sledećih aspekata članka i ocenite pomoću kružića ili podebljavanjem (boldovanjem) opcija u rasponu od 1 do 5 u zavisnosti od Vaše sklonosti.):

sklon ka odbijanju---sklon ka prihvatanju

1.	Sadržaj i svrha se odražavaju u naslovu koji je u skladu sa sadržajem članka.	1	2	3	4	5
2.	Rezime je sažet i relevantan (od 150 do 200 reči).	1	2	3	4	5
3.	Ključne reči članka služe kao dovoljan unos u indeks (do 5 reči).	1	2	3	4	5
4.	Ciljevi istraživanja su jasno navedeni u uvodu.	1	2	3	4	5
5.	Pregled opšteg znanja o predmetu istraživanja je dobro prikazan.	1	2	3	4	5
6.	Dat je sažet i sistematičan opis metodologije studije.	1	2	3	4	5
7.	Autorovi nalazi i rezultati istraživanja su podržani opsežnim pregledom problema (podržani najnovijim referencama i ISI citatima).	1	2	3	4	5
8.	Osim što je originalan, članak daje značajan doprinos teoriji i praksi.	1	2	3	4	5

9.	Rezultati istraživanja su validni u pogledu korišćene metodologije, izvedenih zaključaka i preporuka, kao i validnosti nalaza.	1	2	3	4	5
10.	Rezultati, nalazi i preporuke su sumirani u zaključcima.	1	2	3	4	5

II OCENA TEKSTA I NJEGOVE PRIKLADNOSTI (Ocenite svaki od sledećih aspekata članka pomoću kružića ili podebljavanjem (boldovanjem) opcija, a u rasponu od 1 do 5 u zavisnosti od Vaše sklonosti.):

sklon ka odbijanju---sklon ka prihvatanju

11.	Članak je dobro strukturiran u skladu sa uputstvom za autore i šablonom časopisa.	1	2	3	4	5
12.	Dužina članka je odgovarajuća (3.500–5.000 reči za originalne naučne članke, pregledne članke i stručne članke; 800–2.000 reči za ostale tipove članaka).	1	2	3	4	5
13.	Članak efikasno koristi grafikone, dijagrame i tabele.	1	2	3	4	5
14.	Reference su aktuelne, a citati su formatirani u preporučenom stilu.	1	2	3	4	5
15.	Članak je napisan na standardnom engleskom jeziku, bez grešaka u pravopisu i gramatici, zanimljiv je i relevantan domaćim i međunarodnim čitaocima.	1	2	3	4	5

III KONAČNA PREPORUKA (Razmotrite svaki od sledećih statusa i koristite podebljanje (boldovanje) ili podvucite tekst za onu opciju koju ste izabrali.):

Prihvatite u sadašnjem obliku.
Prihvatite nakon manje revizije.
Ponovo razmotrite nakon veće revizije.
Odbiti.

DA NE	Da li ste svesni bilo kakvog potencijalnog sukoba interesa koji uključuje ovaj rad?
DA NE	Da li ste uspeli da otkrijete plagijat?
DA NE	Da li ste primetili da autori neprimereno samocitiraju?
DA NE	Da li imate dodatnih zabrinutosti u vezi sa etičkim implikacijama ove studije?

IV POTENCIJALNA KLASIFIKACIJA (Ako ne dajete preporuku da se rad odbije, predložite odgovarajuću klasifikaciju, tako što ćete podebljati (boldovati) ili podvući svoj izbor.):

Naučni članci:

- originalan/izvorni naučni rad (rad u kome se iznose prethodno neobjavljivani rezultati sopstvenih istraživanja naučnim metodom);
- pregledni rad (rad koji sadrži originalan, detaljan i kritički prikaz istraživačkog problema ili područja u kome je autor ostvario određeni doprinos);
- kratko ili prethodno saopštenje (originalni naučni rad punog formata, ali manjeg obima ili preliminarnog karaktera);
- naučna kritika, odnosno polemika (rasprava na određenu naučnu temu zasnovana isključivo na naučnoj argumentaciji i korišćenjem naučne metodologije) i osvrti.

Stručni članci:

- stručni rad (prilog u kome se nude iskustva korisna za unapređenje profesionalne prakse, ali koja nisu nužno zasnovana na naučnom metodu);
- informativni prilog (uvodnik, komentar i sl.);
- prikaz (knjige, računarskog programa, slučaja, naučnog događaja i sl.);
- stručna kritika, odnosno polemika i osvrti.

V OPŠTI KOMENTARI I PREDLOZI ZA POBOLJŠANJE ČLANKA (vidljivo autorima)

VI PODACI O RECENZENTU:

Puno ime i prezime recenzenta	
Fakultet i departman recenzenta	
Univerzitet ili institucija recenzenta	
Država recenzenta	
Nastavno zvanje recenzenta (profesor/predavač itd.)	
Akademsko zvanje (dr, mr)	
ORCID ID recenzenta	
Imejl-adresa recenzenta	
WhatsApp/Viber broj recenzenta	
5–8 ključnih reči o poljima stručnosti recenzenta	

Datum (format DD/MM/YY):

Potpis:

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd
37+004.8
INSPIRED Teachers' Voice : journal for
Contemporary
Education / glavni i odgovorni urednik Valentin
Kuleto. - [Štampano
izd.]. - Vol. 1, br. 1 (2023)- . - Beograd : Institut
za moderno
obrazovanje, 2023- (Beograd : Jovšić Printing
Centar). - 30 cm
Polugodišnje. - Drugo izdanje na drugom
medijumu: InspirED
Teachers' Voice (Online) = ISSN 3009-3279
ISSN 3009-3236 = InspirED Teachers' Voice
(Štampano izd.)
COBISS.SR-ID 122996489